



СЛОВО *Просвіти*

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Фотопогляд: «Десятинна. Звідси починався Київ...»



Фото П. Оборської

Бій із тінню, криміналом і... ВВП

М. Катеринчук: «На сьогодні органами податкової міліції виявлено 2,5 тис. необґрунтованих заяв на відшкодування ПДВ...»



Стор. 3



Зупинити архітектурний тероризм

Стор. 4

Синергія поступу



Стор. 10–11

Володимир Гришко:

«...впровадимо Закон про меценатство... знайдемо заможних панів, які матимуть за честь спонсорувати театри. Тоді й наші зірки повернуться».



Стор. 13

Редакція «Слова Просвіти»
запрошує на роботу досвідченого
літературного редактора.
Довідки за тел.: 278-01-30

ІННЕРВАЦІЯ ПРОСТОРУ

1 ЛИПНЯ — ДЕНЬ АРХІТЕКТУРИ УКРАЇНИ

У нашу вкрай сегментовану і віртуалізовану добу існує не так уже й багато підставових професій. Але архітектура, безперечно, належить до таких. Археу перекладі з грецької означає основа, початок. По суті, ми живемо у світі, створеному Архітектором і архітекторами. І добре, коли зусилля других, яким «несть числа», кореспондуються із завжди Першим. Мешканці міст, — а вони складають більшість населення планети, — щодня відчують цей зв'язок. Блукати нам пекельним лабі-

ринтом чи рухатися проспектами симфонії смислів — багато в чому залежить від тих, хто працює з простором і масою, тобто від архітекторів. А якщо вже казати про киян, то в них із людьми цієї професії особливі позивання. Адже, з одного боку, нам є до чого апелювати, — стольний град Київ свого часу сформував взірць монументального стилю для цілої давньоруської ойкумени. З іншого боку — від тих часів залишилися всього кілька яскравих уламків, із яких уже не ступити цілісної мозаїки,

URBI ET ORBI

які поступово розсипаються від течії часу. Ясно, що комусь із надто амбітних хочеться вчинити за старою доброю звичкою: «до основанья, а затем...» Але є ще фантомні болі землі та простору, звідки у ХХ столітті викорчували найкраще, що сюди колись було вложено творчою думкою. Та якщо ці лакуни залити бетоном і склом — вони чинитимуть опір і відторгнуть, зрештою, чужорідне тіло, бо ж іннервовані пам'яттю. Можливо, то спогади про дитини Того — Першого. І цього не варто забувати тим, хто йде слідом...

Микола СКИБА

З РОСИ Й ВОДИ!

29 червня 2005 року в Палаці мистецтв «Український дім» (Хрещатик, 2) о 18.00 кияни вітають народного артиста України Миколу БУРАВСЬКОГО з 65-літтям. Як завжди творчість митця і незмінного свого чільника представляє театр українського фольклору «Берегиня».

Ювілей — це не лише квіти, цілунки та гарні слова. За ними — важкі випробування пройденого, невидимі світові сльози...

Про все це читайте в розмові Миколи Буравського та Любові Голоти (стор. 9).





ВИБОРЧИЙ СИНДРОМ

Український політикум, зокрема уряд, Верховну Раду, РНБО, президентське оточення, навіть Секретаріат Президента й місцеві адміністрації охопив синдром перманентних виборчих кампаній. Місцеві адміністрації "ненав'язливо" формують регіональні осередки "НСНУ", в Кабміні демонстративно твориться "фракція" тієї ж орієнтації. Коли вслід за найжорсткішими президентськими виборами практично відразу стартує кампанія виборів до парламенту й місцевих рад — цього й слід було очікувати. Утім, бажано було б дати новій президентсько-урядовій команді 2 роки на усталення й реалізацію державної стратегії та цільових програм. Натомість, сьогодні нова владна команда паралельно з доланням політичної та соціально-економічної кризи, із масштабною пертурбацією чиновників на всіх ланках змушена одразу ж працювати на парламентські вибори 2006 року. Підняття соціальних показників, тобто зарплат і пенсій, стало, радше, популістським кроком у боротьбі за політичні дивіденди, адже знехтувані довгострокові стратегічні програми, а викид на ринок додаткової грошової маси спровокував прискорення інфляційних процесів... Урешті, Президент і уряд змушені йти на радикальні заходи, щоби наповнити бюджет і знайти додаткові ресурси. Проголошена боротьба з тіньювою економікою зводиться до перегляду попередньої приватизації "великих об'єктів" (тих, які відчужено можуть поповнити бюджет), а також до повної ліквідації вільних економічних зон і пільг спрощеного оподаткування для середнього й малого бізнесу. Помітно, що ці кроки мають лише зворотний ефект. Оскільки основну ставку в пошуках вільного капіталу владі, очевидно, доведеться робити на інвестиції, тобто на приватизацію найпривабливіших секторів нашої економіки іноземними компаніями, то "реприватизаційні списки", які дещо відлякували інвесторів, зникли (позиція

ЗРОЩЕННЯ БІЗНЕСУ Й ПОЛІТИКИ



Стара гвардія "Батьківщини" проти приватизації партії

Юлії Тимошенко таки перемогла), попри заяву пана Кінаха й навіть Президента. Скасування вільних економічних зон, у свою чергу, спровокувало масові суди, зокрема й позови іноземних інвесторів, тому сьогодні знову чуємо від урядовців про можливість їхнього переформатованого відновлення, тобто про цільові субсидії підприємствам. Як знаємо, скасування пільг через спрощене оподаткування викликало такий резонанс, що парламент прийняв законопроект, яким відновлював пільги, хоча Кабмін, зокрема Мінфін із В. Пинзеником на чолі, категорично проти цього, й Президент досі не підписує закону. Крайньою стає, звісно, податкова, яка офіційно вичікує розв'язання конфлікту, а практично вже легко "пресує" (поки — повідомленнями) пільговиків, що не хочуть переходити на загальний режим оподаткування. Тим часом голова Ради підприємців Ксенія Ляпіна прогнозує перехід середнього бізнесу зі стану очікування в стан "тіні".

Інвестори, звичайно, прийдуть в Україну, — занадто привабливими й захоплювальними є пропозиції української влади, — хоча й небезпідставно побоюються державної корупційної системи, нестабільності в податковій та інших законодавчих системах, сильного "державного капіталіста" в особі уряду Тимошенко. Проте найбільше інвесторів відлякує злиття бізнесу й влади в Україні. Можна впевнено стверджувати, що це найбільша проблема нової влади в Україні. Попри виборчі декларації, Президент і уряд стали заручниками бізнесу, який вклав значні фінанси в Помаранчеву революцію і тепер вимагає, насамперед, політичні відсотки, тобто місця в системі управління. По-друге, сьогодні влада, зважаючи на соціально роздутий бюджет, перепади економіки у зв'язку з політичною та управлінсько-адміністративною кризою, не менше залежить від бізнесу. Не варто відкидати менеджерські й загально організаційні

можливості А. Кінаха, П. Порошенка, Д. Жвані, Є. Червоненка, О. Зінченка тощо, але ці люди за своєю природою спроможні звести політику до адміністрування ефективної економічної діяльності держави, та геостратегічній й, особливо, національній інтереси України можуть нехтуватися, зважаючи на лобювання внутрішніх чи зовнішніх інвесторів.

Утім, злиття влади й бізнесу — це не лише проблема виконавчо-управлінської влади, але й законодавчої. Доказ цьому — серйозний і вже публічний конфлікт між урядом і парламентом. Після блокування Верховною Радою низки законопроектів уряду, спрямованих на врахування інтересів іноземних виробників і входження України в СОТ, Кабмін оголосив, що це скликання парламентарів бездіяльне, деструктивне й узагалі чи не найгірше упродовж останніх 15 років. Віце-прем'єр Микола Томенко навіть опублікував статтю, в якій звинувачує парламентарів у суцільній комерціалізації та лобюванні інтересів конкретних підприємців, слухаю заваживши, що останнє скликання Верховної Ради має найбільше підприємців. У відповідь спікер В. Литвин та інші нардепи заявили, що нехай уряд спочатку вирішить свої внутрішні проблеми, що депутати не пожежна команда, не "кнопкодави", адже законопроект Верховна Рада навіть не встигає вивчити й опрацювати. Втім, сторони фактично визнали проблему — зрощення влади й бізнесу України. Безперечно, конфлікт між владними гілками відбувається в контексті наступних парламентських виборів, адже більшість депутатів прийшли в парламент і діяли в адміністративному полі попередньої влади. Оскільки нова влада не пішла на дострокові вибори до ВР, то сьогодні деморалізація колишніх владних сил минула й конфлікти між

владними інституціями тільки загострюватимуться, адже запланована конституційна реформа після парламентських виборів або остаточно витісняє колись упривілейовані фінансово-політичні групи, або ж дає їм можливість реваншу... І хоча, попри гостросюжетні сценарії, парламент, певно, не вдасться вже розпустити, але вступ до СОТ може таки затриматися.

Між тим, зрощення бізнесу й політикуму створило нову небезпеку напередодні виборів-2006. У провладній партії і блоки поступово проникають люди капіталу, які успішно й не завжди законно співпрацювали з попереднім режимом, а тепер прагнуть убезпечити свій бізнес. Оскільки основні партії-блоки, які можуть у партнерстві піти на вибори від влади, не мають чітких ідеологічних ознак, то часто при набутті членства тут спрацюють принципи "внеску", зокрема й фінансового. Не даремно в списки "НСНУ" і Народної партії Литвина як всеукраїнського, так і регіонального формату потрапляють нові люди, підприємці. Не випадково останнім часом резонують конфліктні ситуації в "Батьківщині" регіонального рівня — Одеса, Дніпродзержинськ, Херсон... "Стара гвардія" протестує проти "приватизації" "Батьківщини" та інших провладних партій, адже це вже не просто внутрішньопартійна стратегія, а проблема комерціалізації політики. І виключенням старих членів партій, тобто "відпрацьованого матеріалу" тут, попри всі "дисциплінарні" старання, не зарадиш. Адже якщо не відреагувати на ці процеси, то навіть коли піти за "антикомерційною" пропозицією Томенка, що списки на 50 % мають формувати регіональні осередки партій, — цим уже остаточно зрощення бізнесу й політики не зупиниш.

• Олександр СОЛОНЕЦЬ

РЕГІОН

КРИМСЬКІ ДЕПУТАТИ ГРЮКНУЛИ ДВЕРИМА ПЕРЕД КАНІКУЛАМИ

На останньому перед літніми відпустками засіданні сьомої сесії Верховної Ради автономії кримські депутати відмовилися включити до порядку денного питання про дострокове припинення депутатських повноважень голів міст Керч, Феодосія, Щолкіно й Джанкой, які продовжують займати два крісла одночасно. Прокуратура обіцяє звернутися в суд, якщо міськради не позбавлять їх повноважень батьків міст. Не відмінили й своєї попередньої постанови "Про день пам'яті жертв трагедії вірменського народу", де назвали геноцидом події 1915 року, коли турки вирізали 1,5 мільйона вірмен, чим викликали незадоволення Туреччини й кількох інших країн.

Заслухавши інформацію кримського прем'єра Анатолія Матвієнка про урожай, курортний сезон, підготовку до зими й інвестиції, депутати бурхливо обговорили звіт про виконання торішнього бюджету. Не підтримали пропозиції заступника голови ВР АРК Василя Кисельова, котрий вимагав провести судову експертизу семи об'єктів, гроші на які виділяв попередній уряд Сергія Куніцина. Ухвалили звернення до Президента В. Ющенка про недопустимість переслідування "за політичними мотивами" двох молодиків, проти яких порушено кримінальну справу за перешкоджання в'їзду на півострів "помаранчевого" потяга дружби торік у грудні.

• Віктор ХОМЕНКО

ГОСПОДАРСТВО ВЕЛИКОЇ ХАТИ

Узагалі гарно, коли Прем'єр-міністр — жінка. Якоюсь викликає довіру, коли пані Тимошенко із завзятістю справжньої господині доповідає про звичне сезонне подорожчання цукру (справді, вся країна кинулася варити варення...), то гнівається щодо якості закупленого зерна. Господиня, яка з'ясувала, що в коморі не зерно, а жучки... Отже, уряд матиме тепер клопіт перевіряти, куди поділося зерно та певні кошти, які були витрачені на закупівлю цього "сміття" (за словами Прем'єр-міністра). А кошти — чималі, бо закуповували "жучків" за ціною від 1200 до 1680 грн. за тону, і це тоді, як ринкова вартість зерна на той час становила 680 грн. за тону. Є від чого гніватися...

Викликає занепокоєння і стан ринків збуту металургійної промисловості України. Виявляється, що ринки ми втрачаємо. Та, можливо, й не від того, що Україні "перекривають кисень". А від того, що на ринки вийшли потужні конкуренти — Китай та Індія, які спромоглися модернізувати свої виробництва. Що ж до стану української металургійної промисловості, то пані Юлія як дніпропетровчанка за походженням може знати, що в одній із провідних металургійних областей країни досі на заводах можна побачити такий антикваріат, як мартени та домни. І не як музейні цінності, а як діючі



об'єкти, на які приїждять милуватися європейські фахівці. Бо в них такого давно вже не побачиш. Про яку конкуренцію можна говорити, коли експерти ще майже десять років тому давали оцінку майбутньої модернізації одного з дніпропетровських заводів у плані: легше й дешевше зруйнувати вщент та побудувати новий... Зрозуміло, що завод не зруйновано, новий не побудовано, а за модернізацію всі забули. Не до того було.

Те, що старій владі було явно "не до того", що вона займалася швидкими надприбутками і тим, що колись, ще за радянських часів називалося "окозамилюванням", починає з'ясуватися за-

раз. Уже неодноразово уряд наголошує на тому, що диво економічного зростання 2004 року відбувалося фіктивно. Документи, що свідчать про повернення ПДВ із фіктивного експорту на суму понад 5 мільярдів гривень, свідчать і про те, що задекларовано було сам у природі неіснуючий експорт більше ніж на 20 мільярдів. Отже, матиме роботу найближчим часом Держкомстат щодо подальшої перевірки всієї звітності. Також Прем'єр-міністр додала, що й за рівнем споживання електроенергії та сировини у 2003 та 2004 роках ніякого зростання ВВП не відбувалося.

Утім, Юлія Володимирівна

КАБМІН

ще раз запевнила журналістів, присутніх на її прес-конференції після чергового засідання уряду, що уряд інфляцію втримає в межах, які заклалися в бюджет. Так що передаємо обіцянку Прем'єра народів країни.

Також основним зі своїх завдань на сьогодні уряд бачить роботу з утілення в життя потужної програми зі створення нових робочих місць та працевлаштування населення. Дивлячись на те, що такі положення входили в передвиборні обіцянки Президента, маємо надію, що урядовці таки "напружаться", а Президент проконтролює, щоб саме ця програма була виконана на 100 %.

Пообіцяла також Прем'єр за декілька днів розплутати і ситуацію, що сталася зі звинуваченнями президента Туркменістану Ниязова щодо нечесних розрахунків України за постачання туркменського газу. Можна сподіватися на достойний вихід з проблеми, бо це для Юлії Тимошенко як фахівця з енергоносіїв — справа честі.

"Нам залишилася від минулої влади дуже складна спадщина", — ще раз наголосила пані Юлія. Не дискутуватимемо. Справді, що є, то є. Аби ж тільки не занадто було занедбане господарство тієї великої хати — України, щоб нові господарі таки змогли привести його до ладу.

• Радміла КОРЖ



ЕКОНОМІКА

БІЙ ІЗ ТІННЮ, КРИМІНАЛОМ І... ВВП

Нещодавно представники фінансових органів та СБУ оприлюднили скандальні й сенсаційні факти, що стосуються кримінальних схем розкрадання бюджетних коштів через фіктивні відшкодування ПДВ. Ідеться про десятки мільярдів гривень, які щорічно «вимивали» з бюджету так звані «експортери», хоча насправді експорту або взагалі не було, або ж його обсяг був у десятки й сотні разів менший. Стверджують, що злочинці працювали майже легально — під дахом податкової, митниці та високопосадовців інших держструктур. До того ж, такі маніпуляції працювали й на попередній уряд, який високими цифрами фальсифікованого експорту міг «корегувати» інтенсивність зростання ВВП. Таким чином, надзвичайні темпи зростання української економіки в минулому році, як нас сьогодні переконують, виявилися лише «бульбашкою», як і річне зростання ВВП на 12,1% (пропонують відняти 7—9%). З одного боку, звичайно, ми знову утверджуємося в очах «цивілізованої демократії» в іміджі корупціонерів, махінаторів і злодіїв. Однак, з іншого, надаємо перевагу нашій новій владі, яка тепер без зайвих надзусиль виходить на значно вищі показники зростання ВВП.

По кримінальним схемам відшкодування ПДВ перший удар завдав Кабмін змінами в держбюджет-2005, не виключивши, однак, усіх зловживань. Сьогодні остаточний удар у бою з тінню та кримінальними «оборудками» пропонує ДПА, внісши 12 законопроектів і по одному проекту Указу Президента і Постанови Кабміну

щодо зміни системи оподаткування. Перший заступник голови ДПА Микола Катеринчук на прес-конференції, присвяченій новим законодавчим ініціативам податківців, заявив: «При проведенні «міні-Давосу» гостро стояло питання адміністрування податку на додану вартість. Більшість іноземних інвесторів сигналізувала, що з цим податком не все гаразд. На сьогодні органами податкової міліції виявлено 2,5 тис. необґрунтованих заяв на відшкодування ПДВ. Попереджено відаткувати бюджету на суму 1,5 млрд. грн. За пропозованим нами законопроектом, право на відшкодування ПДВ матиме експортер, який дасть докази того, що всі по ланцюгу експорту підприємства сплатили ПДВ. Якщо хоч один по ланцюгу не сплатить, чи це фіктивна фірма, чи це ліквідована фірма, чи не можуть знайти, сплатила вона ПДВ чи ні, — тоді експортеру не відшкодуватимуть ПДВ. Страждати буде експортер, а він на свій розсуд веде господарську діяльність. Він ніколи не захоче використовувати великий ланцюг, а працюватиме з виробником, який може довести, що він сплатив ПДВ при закупівлі сировини чи складових товару. Підприємець не може перекидати свій ризик на державу. Підприємець, укладаючи ту чи іншу угоду, повинен перевірити у партнерів статут (чи може підприємство займатися цією діяльністю), договір засновників, довідку про сплату ПДВ тощо. Крім того, буде створено відкритий реєстр платників ПДВ, і можна буде зайти на сайт

ДПА й дізнатися, чи є це підприємство платником ПДВ... Це відразу відіб'є бажання незаконного збагачення й закряє питання адміністрування ПДВ, бо через цей податок вимивалися з бюджету величезні кошти. У минулому році це приблизно 30—40 млрд. грн. Це треба змінити. У нас проводиться мільйон перевірок на рік, natomiast у Росії — не більше 120 тисяч. Ми в цих перевірках просто зав'язли, й вони не дають ефекту наступу на зловживання відшкодуванням ПДВ... У цьому ж законопроекті ми звернули увагу, що жодна кримінальна схема не діє без створення фіктивних фірм. І тому ми вводим термін «фіктивні підприємства» й даємо розширене тлумачення правил щодо співпраці з такими фірмами й умови визнання фірм фіктивними. На сьогодні податковою міліцією виявлено майже 2 тис. фірм з ознаками фіктивності».

ДПА також пропонує запровадити право ініціювати процедуру податкового компромісу, «бо зараз ДПА доходить аж до Верховного Суду й підприємство, навіть якщо б воно хотіло розвиватися, через судове переслідування змушене воювати з ДПА». Крім того, пропонується надати платникам податків право відстрочки (розстрочки) не тільки податкових зобов'язань, але й податкових боргів. Максимальний розмір штрафу за несвочасну сплату податкових боргів передбачається зменшити з 50% до 20% боргу, «адже сьогодні це шлях до банкрутства».

Однак основною проблемою



ДПА сьогодні є відшкодування ПДВ, адже Президент дав доручення ДПА ліквідувати борги до 1 липня 2005 року. Попри це, як заявив пан Катеринчук, доручення Президента не буде виконане: «Попереднє керівництво ДПА для того, щоб утриматися на своїх посадах, зменшувало заборгованість з відшкодувань ПДВ через її приховування, тобто вони пропонували платникам податків не заявляти на відшкодування, а переносити в рахунок майбутніх платежів. Якщо подивитися на динаміку заявок, то в другій половині минулого року їх практично не було... Не дивлячись на те, що ми відшкодуємо 1—1,2 млрд. грн. щомісяця, борг не зменшується, а навіть збільшується. Нові правила адміністрування ПДВ спрямовані на те, щоб цю заборгованість скоротити й ліквідувати».

Олександр СОЛОНЕЦЬ

ДЕНЬ КОНСТИТУЦІЇ

ЯК ДІЄ ОСНОВНИЙ ЗАКОН УКРАЇНИ НА МІСЦЯХ?

Петро Бажан, інженер, мешканець Масандри:

— Норми прямої дії Конституції на місцях нівелиються масово й цинічно. Я знаю та й безліч людей країни на власному гіркому досвіді переконалися, що чинна Конституція ще не стала Основним Законом справді громадянського суспільства, а є документом, у якому механізм здійснення державної політики і влади ще домінує над інструментами реалізації інтересів суспільства, правами і свободами особистості.

Якщо твої права порушено, в усіх є одна порада: звертайся в суд. Та закони досі діють тільки для тих, у кого влада і гроші, й таке відчуття, що живеш у якійсь порожнечі. Необхідно якнайшвидше прийняти закони про зміну судоустрою і статус суддів.

Переконали: якщо найближчим часом не буде проведено докорінної судової реформи, то всі зусилля В. Ющенка на зміни в країні приречені на провал.

У законах треба чітко та ясно визначити й виписати персональні відповідальності суддів й усіх чиновників за прийняті ними незаконні рішення, наслідки невиконання й порушення ними цих законів і кодексів. У закон «Про звернення громадян» треба внести поправку щодо чіткої відповідальності чиновників за відписки й «відфутболювання».

Радити можна багато, але все вирішують депутати, а далі... коло знову замикається? Невже потрібні нові потрясіння, щоб його розірвати? Як не прикро, але для нормального конституційно-правового життя донині залишається серйозною проблема розмежування політичної та юридичної відповідальності за порушення Конституції.

Іван Гривов, службовець, сiмферопольець:

— Біда в тому, що Верховною Радою й Кабміном України надто часто ухвалюються закони і видаються постанови, не підкріплені відповідним фінансовим забезпеченням. Так збільшується ремствування населення й неповага до Закону.

Валентина Бродська, підприємець, ялтинка:

— Конституційна держава прямує у правову, та заважають цьому руху суспільно-економічні умови країни, неясність суспільних орієнтирів. Модернізація конституційних інституцій ще кволо змінює стосунки між державою й громадянами на користь останніх. Потрібні рішучі економічні, соціальні й політико-правові реформи, задекларовані новою владою.

Ігор Беседін, безробітний, евпаторієць:

— Законодавці продовжують створювати велику кількість юридичних фікцій, які не мають прямої дії й завдають непоправної шкоди людям і правовій системі країни.

Минула влада значно понизила рівень довіри людей до владних інституцій, створила сприятливе середовище для антиконституційних і деструктивних сил.

Завдання нової влади — повернути конституційну правосвідомість громадян, адже багато в чому відношення людей до Конституції формується саме під впливом ставлення до неї органів і посадовців державної влади та місцевого самоврядування.

Для цього потрібні нові люди з бездоганною, а не заплямованою репутацією.

Записав

Віктор ХОМЕНКО, Крим

ВІСТІ З КРИМУ

ЧФ РОСІЇ НЕ ХОЧЕ ПЕРЕДАВАТИ УКРАЇНІ МАЯКИ

На повідомлення прес-служби Генпрокуратури України про передачу Росією 40 гідрографічних навігаційних об'єктів Україні з зазначенням, що згідно з рішенням Господарського суду Севастополя передачі підлягають 80 таких об'єктів, російська сторона заявила: «Хоча український суд ухвалив рішення про їхню передачу, цього недостатньо: питання може бути вирішене лише дипломатичним шляхом».

ПРИВАТИЗАЦІЯ ЗАПОВІДНИКА

За незаконне будівництво в Карадагському заповіднику порушено кримінальну справу. Встановлено, що посадові особи природного заповідника і Щебетовської селищної ради ухвалили рішення, яким дозволили будівництво на заповідній землі, чим завдали державі збиток на суму 115 тис. грн.

ЗЕМЛЮ — ЗА БЕЗЦІНЬ

Близько 60 млн. грн. збитку державі завдали посадові особи рескому земельних ресурсів Криму, повідомила прес-служба кримської міліції. УБОЗівці виявили, що чиновники рескому в жовтні минулого року незаконно видали дозвіл на відведення понад 14-гектарної земельної ділянки в селі Оползневе (Сімеїз) одній зі столичних фірм. Ринкова вартість землі складає 65 млн. грн., а продали її за 7.610 тис. грн. За даним фактом прокуратура Криму порушила кримінальну справу.

Віктор ХОМЕНКО, Крим

ПРОВЕДЕННЯ ІV ВСЕСВІТНЬОГО ФОРУМУ УКРАЇНЦІВ ПІД ЗНАКОМ ЗАПИТАННЯ

Коли в лютому нинішнього року віце-прем'єр із гуманітарної політики Микола Томенко висловився в одному з інтерв'ю за те, щоб Всесвітній форум українців проводити не напередодні Дня Незалежності України, а пізніше, у більш підходящий для цього час, то це викликало чимале здивування.

Три попередні форуми, на які звідусіль з'їжджалися й зліталися представники української закордонної спільноти — від двох американських континентів до Японії й Австралії — відбулися в Києві, здавалося б, без проблем. Готувалися до них заздалегідь, усе розпланували: де поселити сотні гостей, чим погодувати, як розважити. Держава виділяла потрібну суму грошей. І, звичайно, намагалася контролювати подію не лише в плані використання тих коштів, які виділяла, а й у тому плані, щоб із боку діаспори не звучали надто критичні висловлювання на предмет стану державного будівництва. Першою була гостра реакція МЗС України в 1992 році на критичні виступи нині вже покійної Слави Стецько з приводу легковажного підходу влади до українського чинника в молодій українській державі. А вже на початку нинішнього сторіччя другий президент України Л. Кучма докряв діаспору за надто малу посвяту Україні та надто великі вимоги щодо дії влади.

Нині, коли до запланованого Всесвітнього форуму українців залишилося всього два місяці, все вказує на те, що у серпні Форум не відбудеться. У кожному разі на цьому в своїх інтерв'ю наголошує голова Української Всесвітньої Ко-

ординаційної ради Михайло Горинь.

Українська Всесвітня Координаційна рада ще з лютого цього року постійно звертається до уряду з проханням звернути увагу на цю вже звичну й очікувану для діаспори подію, заплановану на серпень 2005 року. Рішення про підтримку заходу з боку держави, створення оргкомітету та механізм його фінансування (в обсягах, близьких до аналогічних витрат у 2001 році — 1,7 млн. грн.), досі не затвержені. Отже, проведення ІV Форуму українців у 2005 році опинилося на межі зриву, констатує М. Горинь.

І саме в такому ракурсі було поставлено питання заступнику державного секретаря Маркіяну Лубківському на черговому брифінгу. «За моєю інформацією, — сказав 17 червня чиновник, — Форум українців у даний час готується. У мене немає ніякої інформації, що він буде скасований». А того ж дня ввечері, вітаючи від імені Президента України М. Гориня з його 75-літнім ювілеєм, сказав, що чекає на прихід М. Гориня, щоб обговорити цю проблему. Вона полягає не тільки в тому, що у влади є нині «більш гарячі», поточні проблеми, а й у тому, що в державному бюджеті на 2005 рік, у якому після соціальних обіцянок уряду Януковича новий уряд мусив серйозно обрізати ряд видаткових статей, не передбачено коштів на Форум.

За словами Михайла Гориня, йому пропонують ІV Всесвітній форум українців провести у листопаді і присвятити його річниці «помаранчевих» подій в Україні. Однак тут є свої особливості. Практично вся

ПРОБЛЕМА

увага політичного світу України вже буде зосереджена на підготовці до парламентських виборів 2006 року. І знову загальноукраїнська дискусія про проблеми світового українства може, за висловом Івана Дзюби, стати калатанням у порожнечу.

А проблем дуже багато, й у першу чергу в так званій східній діаспорі, себто у країнах колишнього СРСР, в яких українство дуже слабо зорганізоване.

Виникає природне запитання: чи українська влада готова морально підтримати тих, хто далеко від рідного краю беріг у серці іскри свободи, працював для волі Батьківщини й нарешті дочекався Української держави?

М. Горинь із цього приводу каже: «Влада зараз зайнята самоутвердженням. Утім, якщо влада згодна працювати на те, щоб не покинути тих українців, — вони ще готові бути приналежними до української нації...»

Якщо з боку української влади цей фактор не буде врахований, то це може стати крижаним душем для українців, які на хвилі листопада—грудня 2004 року в усьому світі піднялися з вірою в Україну. Щоб цього не сталося, проблема проведення у Києві ІV Всесвітнього форуму українців не повинна бути проблемою голови УВКР та його апарату, але це повинна бути проблема всього світового українства, всіх, хто на Україну дивиться по-українськи, а не прагматично-бізнесово.

Галина ЛЕВИЦЬКА



АРХІТЕКТУРНИЙ ТЕРОРИЗМ ПОРА ЗУПИНИТИ!

Останнім часом багатьох киян турбує, що в історичному центрі міста, де вже давно склалися архітектурні ансамблі й містобудівні комплекси, з'являються новобудови й виростають великогабаритні будівлі з бетону та скла, що не вписуються у сформоване історико-архітектурне середовище.

Передусім, про технічний аспект: історичні будівлі Києва мають стрічкові фундаменти, а сучасні багатоповерхівки зводять на палях, відтак через порушення гідрогеологічного режиму щоразу виникає загроза руйнування старовинних будівель.

У культурних країнах Європи історичні центри всіяко оберігають, і, як правило, зберігають архітектурно-ландшафтний вигляд, що склався протягом віків. І відбувається це, насамперед, завдяки дотриманню суворих статей законодавства з охорони пам'яток. Такі закони є і в нас. Більше того, Україна уклала міжнародні угоди про необхідність дбайливого ставлення до культурної спадщини. Проте пануючий у країні правовий нігілізм спричиняє порушення у сфері архітектури та будівництва. За роки української незалежності не було випадку, щоб винуватців руйнування тієї чи іншої цінної пам'ятки архітектури чи історії покарали.

Ось і тепер відбувається справжній архітектурний тероризм (бандитизм, вандалізм) у самому серці історичного Києва, на Михайлівській площі. Тут, на початку вулиці Велика Житомирська, 2-а значну ділянку загороджено парканом, за яким риють величезну глибоку яму, забивають палі, встановлюють підйомні крани. Ніби для

чення і вигляд на монастир із боку вулиці В. Житомирської перекине недолуга й громіздка будівля.

Однак згаданий архітектурно-містобудівний аспект можна відтиснути на задній план, якщо згадати про іншу, мабуть, важливішу обставину: ділянка землі, на яку зазіхають будівельники, має статус землі історико-культурного значення, є частиною заповідної архітектурно-археологічної території "Міста Володимира" (т. зв. київського Дитинця) і входить до складу історико-архітектурного заповідника "Стародавній Київ". За діючим законодавством, новобудови тут заборонено, допускається тільки регенерація: реставрація й відтворення об'єктів історико-культурного призначення та їхніх втрачених елементів. За даними археологів, таких об'єктів тут — не перерахувати. Це й давньоруські фортифікаційні укріплення, й житлові будови пізнього середньовіччя, й захоронення знатного дружинника в латах (поч. X ст.), скарби золотих прикрас і чимало іншого. І все це можна було б експонувати не гірше, ніж в італійській Помпеї. Також дуже важливою проблемою є заплановане відтворення давньоруського Федорівського храму на розташованих у глибині кварталу його фундаментах: вигляд на святиню й доступ до неї не повинна перекивати новобудова.

Як могло статися, що проект незаконного будівництва затвердили й почали втілювати? Згідно із законодавством і розпорядженням Київської міської адміністрації, утвердження проекту будь-якої нової масштабної будівлі в архітектурно-охоронних заповідних зонах повинно відбуватися не інакше, як на конкурсній основі (за участю не менше трьох конкурентів) із залученням до обговорення конкурсних проектів широких кіл громадськості. Причому спочатку проектну документацію має розглядати Управління охорони культурної спадщини, і тільки після того — містобудівна рада при Головному архітектурному управлінні Києва.

Обговорення проектної документації новобудови на вул. В. Житомирській, 2-а відбулося ще в травні 2004 року. Конкурсом тоді й не пахло: розглядався один-єдиний варіант 10-ти поверхового будинку. Переважна більшість членів ради різко критикувала проект — категоричне рішення відхилили. При цьому внесли пропозицію, щоб надалі при спробах будівниц-



Руйнування за ініціатив С. Бабушкіна історичної будівлі стилю конструктивізму по вул. Хрещатик, 5 для будівництва на цьому місці хмарочоса

тва у заповідних зонах проводити конкурси міжнародного масштабу, як це давно практикують в європейських країнах.

Однак зацікавлені в новобудові особи в обхід існуючих норм "протягнули" потрібне їм рішення. Безумовно, цей випадок характерний для кучмівського антинародного режиму. Тепер, коли нова влада задекларувала верховенство права й законності, з'явилася надія, що в такій важливій для держави та суспільства сфері, як архітектура й містобудівництво, нарешті наведуть лад. На клопотання Громадянського комітету захисту архітектури Києва віце-президент із гуманітарних питань М. Томенко розпорядився, аби Київська держадміністрація повторно обговорила ситуацію щодо новобудови на вул. В. Житомирській. Позаплановане засідання Містобудівної ради відбулося 15 травня цього року. Були зачитані документи, які містять відомості, що головною зацікавленою "особою", на чії рахунки надходив би майже весь прибуток від експлуатації офісно-готельного монстра, є будівельна фірма "Ярославів вал" (98 % прибутків), а решта (незначна частка) перепала б Міністерству закордонних справ, що відіграє лише роль "даху" для свого компаньйона. Зважаючи на цю інформацію й на ту обставину, що відповідальність за спотворення історичного центру Києва ляже на МЗС, новий міністр цієї установи пан Тарасюк відмовився від участі в скандальній будівельній акції. Вкрай негативну роль "архітектурних терористів", яку відіграє фірма "Ярославів вал" щодо київської старовини і наших духовних цінностей, підтверджує ще й таке. На території заповідника "Стародавній Київ" на вулиці Набережно-Хрещатицькій, 1-а ця фірма лобіює знесення цінної пам'ятки архітектури та техніки — триповерхового будинку, побудованого в 1912 році за проектом відомого українського архітектора О. Вербицького і спорудження на цьому місці багатоповерхового офісно-готельного комплексу в ек-

лектичних, не притаманих архітектурі Подолу формах. Унаслідок цього для туристів, які плывуть Дніпром на катері, мальовничий пагорб зі знаменитою Андріївською церквою вже не буде об'єктом естетичної насолоди. То чи може держава сподіватися на поповнення бюджету завдяки розвитку туризму, якщо не застосовується заходи зі збереження історичного середовища?! Адаже ж не заради знайомства з сучасними київськими "архітектурними дивами" прагнуть приїхати до нашої столиці туристи з-за кордону.

Хто ж той лихий проектувальник, що дозволяє собі облаштувати підземні паркинги та басейни у "свята святих" київської землі? Напевне, допитливому читачеві, знайомому з історією створення підземних гаражів і фітнес-центру поряд із фундаментом Софійського собору, знайоме прізвище одіозної для культурної спадщини міста особи — колишнього київського головного архітектора п. Бабушкіна. Київська Софія перебуває під охороною ЮНЕСКО будівельні роботи по сусідству з нею категорично заборонені. Уже тепер унаслідок порушення циркуляції підземних джерел, що склалася протягом віків, піднімаються ґрунтові води, намокають стіни архітектурних пам'яток Софійського заповідника, в них збільшуються тріщини. Ось-ось завалиться знаменита мозаїчна композиція Оранти-Богородиці, яка, як мовить легенда, молиться за добробут киян. Якщо так трапиться, винних нелегко буде притягнути до відповідальності. Подейкують, усі ці зміни — випадковий збіг із будівництвом фітнес-центру. За кучмівського режиму справу про проведення розслідування скоєного злочину не довели до кінця. Така безкарність, мабуть, і дозволила п. Бабушкіну і співробітникам майстерні, якою він керує, освоювати нові ділянки в заповідних зонах, що приносять величезний прибуток замовникам-інвесторам. На совісті п. Бабушкіна також безцеремонне розсадження будинків-монстрів на Подолі (вул. Спаська, 30), на Печерському схилі (вул. Грушевського, 9), забудова площі перед Олімпійським стадіоном і чимало інших "шедеврів". І тепер цей "герой" лобіює спорудження монстра з підземними паркінгами замість пам'ятки історії та архітектури на Софійській площі

поряд із собором (вул. Софійська, 20/21), забудову Набережного шосе з вирубуванням дерев, спорудження багатоповерхового "хмарочоса" на вул. Хрещатик, 5, а також "хмарочоса" на Майдані Незалежності замість готелю "Україна".

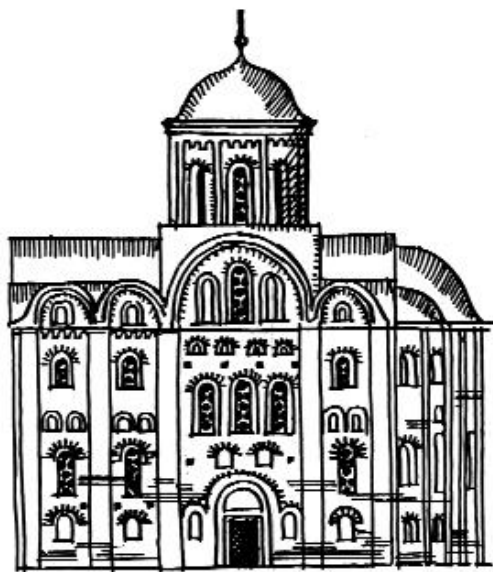
Перетворення Майдану на догоду комерсантам у дах універмагу (зі знищенням при цьому залишків давньоруських фортечних валів і Лядських воріт) — також серед "подвигів" Бабушкіна.

Говорять, у своєму найближчому оточенні Бабушкін не раз самовпевнено заявляв, що все, що він пообіцяв "людям" побудувати (слід розуміти — олігархам, які зуміли придбати у власність кращі ділянки в заповідних зонах), він обов'язково побудує. І, справді, за потурання, а то й за прямої підтримки владою діяльності цього вперто-цінничого "містобудівника"-невігласа нашому золоточолому Києву можуть завдати ще багато невиліковних ран.

Треба покінчити з потворними діями чиновників від архітектури, чії підписи стоять під протиправними рішеннями, і запропонувати звільнити кабінети для патріотично налаштованих фахівців.

Ще коли Бабушкін був головним архітектором, він почав розвивати ідею забудови елітним житлом, тобто будинками олігархів із підземними багатоповерховими паркінгами всіх вільних ділянок "міста Володимира", навіть зі знесенням будівель, що мають статус пам'яток. Він "протягнув" проект через містобудівну раду і вже майже почав будувати житловий багатоповерховий будинок таки над фундаментами давньоруського "західного" (на захід від фундаментів Десятинної церкви) палацу. Цей розбій і в наші дні планують здійснити у "свята святих" — найзаповіднішій археологічній зоні, яку, як зіницю ока, повинні берегти всі, хто цінує слов'янську історію і державність. Якщо не ми, то наші нащадки вирішать мудро, чи варто тут реанімувати древні храми, каплиці, палаці. Та це стане неможливим, якщо нове будівництво знищить фундаменти давніх будов та інші археологічні цінності.

● **Михайло ДЕГТЯРЬОВ**, мистецтвознавець, член Національної спілки художників України, дійсний член Нью-Йоркської академії наук

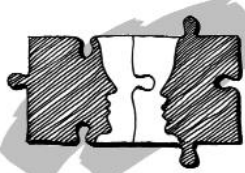


Проект відтворення Федорівської церкви (XII ст.). Південний фасад. Архітектори: Олександр Кутувий, Віктор Розенберг

потреб Міністерства закордонних справ на цій ділянці заплановано звести 10-ти поверхову офісно-готельну будівлю з двоповерховою мансардою над нею (до 36 м заввишки), з підземним фітнес-центром під нею і 3-поверховим паркінгом. Чи можемо допустити жакливу містобудівну помилку? Новий будинок буде поверхів на сім вищий, аніж фонова забудова. Втручання при цьому в охоронну зону розміщеної поряд цінної пам'ятки епохи класицизму — колишнього реального училища (вул. В. Житомирська, 2) — позбавить його монументальності. І якщо досі в ансамблі на Михайлівській площі, де давно склалася певна ієрархія історичних будов, висотною та художньою домінантою була монастирська дзвіниця, то тепер вона втратить своє містобудівне зна-

"Хто не знає свого минулого, той не вартий майбутнього. Хто не відає про славу своїх предків, той сам не вартий пошани".

М. Рильський



НАШІ У СВІТАХ

“Нас тут не приймають, не розуміють, ми тут нікому не потрібні. Немає можливості працювати за спеціальністю й застосувати диплом СРСР чи України, які, до речі, не йдуть у жодне порівняння з тутешніми. Те, що я погано знаю мову, — тільки відмовки. Вони просто бачать у мені конкурента”.

Таких нарікань від колишніх громадян СРСР, що проживають за кордоном, — чимало. До них додаються й скарги тих, хто шукає легкого заробітку чи заморських принципів: “Гадала, він мене кохає, а він рахує, скільки пар колготок я зносила за місяць”.

Багато українців, що покинули свої домівки, жили й живуть у світі ілюзій про “ідеальну країну”, “ідеального супутника у житті”, “ідеального начальника” тощо. Багато з них свято вірять, що хтось мусить створити їм сприятливі умови для того, щоб вони будували саме це “ідеальне життя”. А їх повинні любити за сам факт існування і такими, як вони є. А також виходити у їхнє становище, робити винажки, давати, а ще краще — просити, аби взяли. Так ніколи не було й не буде. За все в житті треба боротися, стверджує моя співрозмовниця, колишня чернівецька, інженер за фахом Ганна Лісова.

УКРАЇНСЬКІ НЕЛЕГАЛИ НА ЗАРОБІТКАХ У НІМЕЧЧИНІ

— Пані Ганно, майже десять років Ви живете за кордоном. Чи легально потрапили до Німеччини?

— Ми з чоловіком ще на початку 90-их виїхали до Німеччини як діти родини, що потерпіла від фашизму в роки Другої світової війни.

— Чи багато там наших співвітчизників?

— Серед нелегалів у Німеччині одну з найчисленніших груп складають українці. Разом із поляками та білорусами вони працюють переважно на будівництвах, там їх легко “сховати”. Ці люди, як правило, дуже ризикують у здоров’я і навіть життям. А вже про гарантії виробничої безпеки нелегальних робітників “сумнівні” роботодавці не думатимуть, бо це надто дорого. Гроші ж, заощаджені на забезпеченні безпеки, очевидно, йдуть на хабарі чиновникам, які “крізь пальці” дивляться на такі порушення. Про страхування здоров’я навіть не йдеться. По-друге, нелегали ризикують, що їх обдурять роботодавці і вони не отримають заробленого.

РОБОТА “НАЛИВО” ЯК ЗАСІБ ВИЖИВАННЯ

— На Ваш погляд, чому українці вдаються до нелегальних підробітків?

— Підзаробити нелегально не проти багато українців. Є такі, кому не вистачає соціальної допомоги на красиве життя, а йти на офіційну роботу не хочеться — навіщо дару-

НІМЕЦЬКА МОВА НЕОБХІДНА НАВІТЬ... ПОВІЯМ

вати державі “соціал”? Таке мислення типове для емігрантів із країн колишнього Союзу. Цим людям на німецьких біржах праці нічого, крім швабри або сумки поштаря запропонувати не можуть, передусім, через незнання мови. Прикметно, що довгі роки наші співвітчизники відвідують мовні курси й живуть на соціальну допомогу. На цю допомогу з голоду не помреш, але й не розгуляєшся. Тож загартовані радянським життям емігранти й викручуються: отримують допомогу і “наліво” працюють. Усе одно доведеться посуд мити, але коли це робити офіційно, то заберуть “соціал”.

— Ваша родина також живе на соціальну допомогу. Вистачає й на навідини до Чернівців?

— Річ у тім, що мені також доводиться працювати нелегально, аби не втратити соціальної допомоги та соціальних гарантій. Ми люди пенсійного віку і, природно, маємо думати не тільки про сьогодні, а й про наш відхід із цього життя. За німецькими законами, якщо офіційно працюватимемо, то втрачаємо не тільки “соціал та гарантії”, а й можливість бути похованими за державний кошт. Бо витрати на поховання у Німеччині не по кишені не тільки іммігрантам, а й пересічним німцям. Варто відзначити, що люди за кордоном і особливо у Німеччині надто прагматичні. Вони й копійки не подарують, не те щоб на вітер кинути.

— Кажуть, нелегальна робота пов’язана зі злочинами. Вам пощастило уникнути?

— Це правда. Але мені справді пощастило, оскільки я працюю на творчій роботі. Редакую російськомовну газету на громадських засадах. Що ж до ситуації з нелегальним працевлаштуванням, то спеціалісти німецьких трудових відомств стверджують, що на ринку нелегальної робочої сили дедалі злочинніше починає діяти організована злочинність. Сформувалися структури, що заробляють невеликі гроші на нелегальному працевлаштуванні. Берлінська газета “Tagesspiegel” навела класичний приклад організації “бюро нелегального працевлаштування”, клієнтами якого часто стають українці. Одна з таких контор, створена главою великої турецької родини, що мешкала в Берліні, була розкрита. Кмітливий турок заснував п’ять будівельних фірм на прізвиська декількох підставних осіб.

— Чи свідчить наведений приклад про успішну боротьбу німців з організованою злочинністю на ринку нелегальної робочої сили?

— Починаючи з 2001 року, німці без успіху борються з роботою “наліво”. І причина — в еквівалентному зростанні податків і небажанні роботодавців їх платити. Як відомо, попит визначає пропозицію, а на ринок нелегальної робочої сили це поняття так само розповсюджується, як і на всі сфери економіки.

АКТУАЛЬНО

Україна — основний “постачальник” нелегальних емігрантів

Кожна 35-та людина на Землі — емігрант

Такі дані оприлюднені в Женеві Міжнародною організацією міграції (ІОМ).

США, Росія та Німеччина — рекордсмени імміграції

Нині в США налічується 35 мільйонів, у Росії — 13,3 мільйона, у Німеччині — 7,3 мільйона іммігрантів, що легально перебувають у країні.

За підрахунками Управління зі справ імміграції та натуралізації США, тут проживає понад 7 мільйонів нелегальних іммігрантів. Директор Центру з досліджень проблем іммігрантів Стів Камората зазначив, що Америка втратила контроль над своїми кордонами.

Україна зобов’язалася захищати безпеку дітей

Про це свідчать результати досліджень з економічного співробітництва та розвитку.

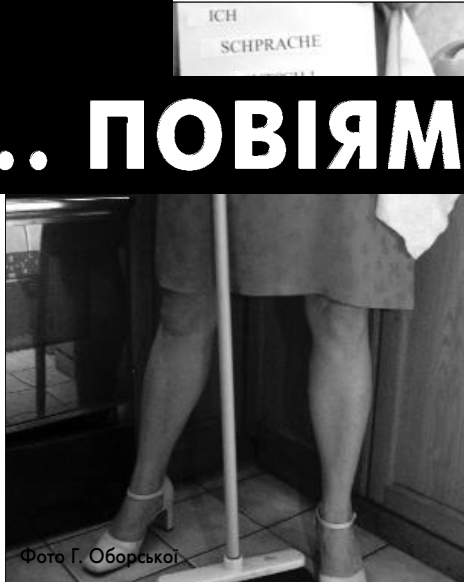
Здебільшого люди емігрують в США, Німеччину, Іспанію, Італію, Великобританію, Португалію та Японію. У більшості промисловорозвинутих країн зменшилася кількість прохачів політичного притулку. Зросла їхня кількість тільки в Польщі, Чехії та Греції.

Поляки легалізують українських заробітчан

Узимку в Польщі кількість нелегальних працівників з України сягає 15 тисяч, улітку — понад 150 ти-

сяч. З огляду на ці реалії, віце-консул України в Польщі повідомив, що нині триває робота над внесенням змін до спільної Угоди про взаємне працевлаштування, які стосуватимуться сезонних робіт.

Це дасть можливість українцям мати медичне страхування, впорядкує візові проблеми та забезпечить легальний заробіток. Директор варшавського управління у справах репатріації та іноземців Роберт Баран заявив, що польський уряд розглядає нині й питання впровадження для іноземців статусу довготермінового резидента, що дозволить їм працювати і мати страхування не лише в Польщі, а й в інших країнах Євросоюзу.



Під час контрольних рейдів приватними пекарнями, нічними гастрономами та кафе Берліна співробітники трудових відомств щоразу жахаються, бо, скажімо, із 33 співробітників, які були на роботі в 11 закладах на момент перевірки, п’ятеро взагалі не мали права перебувати в Німеччині; один не мав дозволу на роботу, а ще десятеро “лівачили”, отримуючи водночас “соціал” або допомогу з безробіття. За минулий рік у Берліні зареєстровано 30600 нелегалів, і це тільки вершина айсберга.

— То кого вважають потерпілими: нелегалів чи німецьку державу?

— Німці підрахували збитки, заподіяні такими фірмами: їхня скарбниця недоотримала 700 тисяч євро. За підрахунками експертів, тільки в Берліні грошовий обіг нелегальної зайнятості складає 15 мільйонів євро.

— Знання мови — це основна проблема для емігрантів, через яку вони не можуть мати пристойну працю?

— Для того, щоб мої земляки зрозуміли, наскільки важливим є знання мови — наведу приклад. Наприкінці минулого року до німецького посольства в Бухаресті прийшли три молоді жінки з порожніми гаманцями, але великими амбіціями. Вони хотіли поїхати в Німеччину, щоб там займатися проституцією, абсолютно легально, маючи на руках в’їзну візу. Між Європейським Союзом і Румунією є угода про право на вільне відкриття підприємства, яке все це врегулює. Проте є чіткі умови: знання мови, наявність бізнес-плану та початкового капіталу. Якби жінки виконали згадані умови, вони могли б вільно й легально займатися своїм “бізнесом” у Німеччині. Але вони вдалися до фальсифікацій, і посольство не тільки відмовило їм у візах, а й відкрило кримінальну справу.

Матеріали підготувала **Марія ВИШНЕВСЬКА**, “Версії”

СИГНАЛ ТРИВОГИ

Такі соціологічні опитування започаткував Всеукраїнський благодійний фонд “Освіта України”, який уже тривалий час займається проблемами безпритульних дітей. На вулицях столиці нерідко жebraкують дітлахи, які приїжджають із близьких районів або сусідніх областей. Вони ще не ночують у підвалах і зі своїм “прибутком” повертаються додому. Але чи входять вони в число бездоглядних? Як свідчать статистичні дані Міністерства внутрішніх справ, за минулий рік виявлено 34 тисячі дітей, які живуть на вулиці. Віком вони від 6—7 до 14 років, хлопчиків удвічі більше, ніж дівчаток. Вражає у цих дослідженнях, що кожна четверта безпритульна дитина — із нормальної сім’ї. Тобто, крім основних причин дитячої бездоглядності: бідності, пияцтва, наркоманії — є ще й інші, які, мабуть, криються в спілкуванні батьків і дітей. Ось кілька невіданих історій, почутих від хлопчиків і дівчаток, які покинули свою домівку.

Олі 11 років, рідна матуся не живе з ними, а в сім’ю прийшла жінка, дуже турботлива, терпляча, яка хотіла замінити маму. Татко докладає всіх зусиль, аби дівчинка жила в сім’ї, відвідувала школу, достаток у родині — вище середнього. Та Оля твердить: “Вдома мені не подобається, там — ма-чу-ха! Я її органічно не переварюю. Не хочу з нею жи-

«ПОСЛУХАЄМО, ЩО ГОВОРЯТЬ ДІТИ»

ти. А що засмучую батька — то й нехай! Бо хочу, щоб він знову зішлюсь з мамою. А поки що буду на вулиці, мені там подобається...”

Вадим живе у сім’ї з батьками. Мати та батько працюють, заробляючи гроші для єдиного синопка. Купують йому все найкраще, опікають, виконуючи будь-які забаганки. Хоча самі майже бідують. Вадим уже вдруге втікає з дому, одна з причин — конфлікт із мамою через паління.

Мама десятирічного Олега торгує на базарі, вітчим пиячить. Хлопчик іде на вулицю вранці й повертається пізно ввечері. Мама гуде його, одягає, навіть дає кишенькові гроші. А чим займається дитина — знати не хоче.

Віталій, 14 років: “Міюся залежно від пори року. Влітку — в морі або джерельною водою. Взимку — якщо в підвалі, в якому ночую, є гаряча вода, але це буває дуже рідко”.

Оля, 11 років, дівчинка з благополучної родини, жebraкувала з табличкою “Прошу на хлібчик”. Розповіла так: “Шоб мати гроші, постійно прошу, можу щось смачненьке й потягнути. Сама ніколи не заробляла, тобто за гроші не працювала...”

Олексій, 14 років: “Вдома не живу, та необхідний одяг у мене є. Батько все мені купує на базарі”.

Що ж спонукало дітей піти на вулицю? Психологи пояснюють це

недостатнім взаєморозумінням між батьками і дітьми. Спробували дослідити, наскільки обізнані батьки з життям підлітків поза школою і родиною. З’ясувалося, що навіть матері помиляються щодо того, хто друзі сина чи дочки, як витрачає дитина гроші, де буває після школи, що робить у вільний час. А вже батько знає лише “половину правди”, особливо це стосується батьків 15—16-річних підлітків. Та усе численною стає, на жаль, категорія тих, хто нітрохи не цікавиться життям власних дітей.

На міжнародній конференції “Тиждень освіти дорослих” обговорювали тему освіти дорослих заради безпеки дітей. Адже в нас ставлення батьків до дітей традиційно — як до власності: третина випадків торгівлі дітьми відбувається з дозволу або й з ініціативи батьків. До того ж не вироблено механізму відповідальності батьків за заподіяну дітям шкоду. Діти не звертаються по захист у державні органи, бо бояться дорослих. Це стосується і роботодавців, які використовують дитячу працю. Уже відомо, що дітей використовують в порно- і секс-бізнесі, їх продають. Але тільки поодинокі випадки, коли діти звернулися зі своєю бідою і винних покарали. Служба освіти для дорослих може бути постійно діючим органом при Інституті психології,

створить базу даних з усіх країн, узгалявши досвід освіти для дорослих заради безпеки дітей.

Україна зобов’язалася перед світом вжити заходів для поступового скасування дитячої праці в найгірших її формах. А до них належать всі форми рабства або подібні до рабства: торгівля дітьми, боргова залежність, примусова праця, навіть набір дітей для використання у збройних конфліктах. Також це стосується виробництва та торгівлі наркотиками, роботи, яка завдає шкоди здоров’ю, моралі, безпеці дітей. Для того, щоб такого ганебного явища не було в нашій країні, планується створити міжгалузеву службу захисту дітей. Сьогодні дуже багато суспільних інститутів займаються дитиною: Міністерство охорони здоров’я, Міністерство освіти й науки, служба соціального захисту, служба для молоді, служба в справах неповнолітніх, інші. Та неузгодженість дій призводить до того, що дитина залишається незахищеною, бо кожна служба дотримується вимог законодавства, встановлених для неї. Ось приклад. Соціальна служба повинна надати допомогу дитині у формі якоїсь виплати. Для цього потрібна ксерокопія паспорта батька, а дитина не може її подати, тому що батько пиячить або ще й знуща-

ється над нею. За такої ситуації конфлікт могла б вирішити міжгалузєва служба захисту дитини, що вже практикується в цивілізованих державах. У рамках нового проекту роботи про дітей-сиріт буде створено Інститут хрещених батьків. Бо діти-сироти, які виховувалися в дитячих будинках, не пристосовані до майбутнього життя в соціальному середовищі. Тому в деяких дитбудинках Київської і Кіровоградської областей планується створити адаптаційні центри. Умови життя в них будуть максимально наближені до домашніх: діти зможуть навіть самі готувати собі на кухні. Адже всього через рік — а в адаптаційному центрі перебуватимуть ті, котрим буде по сімнадцять — їм починати самостійне життя. Та проект захищатиме і вісімнадцятилітніх. Бо зараз держава перестала піклуватися про тих, хто досяг повноліття. А нерідко в їхньому житті на цей час ще нічого не змінилося, дитина не перестала бути знедоленою, навпаки, їй потрібна увага і допомога. Тому планується створення будинків сімейного типу, коли названі батьки братимуть вісімнадцятирічних для організації власної справи, щоб дати їм можливість влаштуватися в дорослому світі.

• **Валентина ДАВИДЕНКО**



Духовного хліба завжди прагнула душа кожного народу, а надто ж українського. Недаремно ж Тарас Шевченко поставив на сторожі коло нього Слово як Боже кадило, кадило істини. І спалахнула Божа іскра, й полинула Благовість, і залунала піснею геніальне Слово. Викрепувало, кувало, гострило й гартувало його також не одне покоління майстрів художнього перекладу, котрі воістину ставали апостолами правди й науки. Гинули, як Микола Зеров, по тюрмах і ГУЛАГах, але все ж зуміли зберегти те оплачене поневір'ям Слово й передати його нащадкам, наче Неопалиму Купину. У ньому, за щирим зізнанням Григорія Кочура, "волі й вічності уламки золоті" та "правді світової і правді нашої дань".

В українській культурі мова сприймається не тільки прагматично, як засіб комунікації, а й як найцінніший національний скарб. І через це культивування літературних стандартів набуває особливої ваги, зокрема в умовах тоталітаризму, який унеможливував мовну інакшість усного й писемного самовияву.

Боротьбу проти самотності української мови, її національної своєрідності було спрямовано, насамперед, на переклад. Саме на нього, як зауважує Р. Доценко, "незмірно тяжким обухом" спадали нагінки на мову, на письменство. Нашу мову дуже зубожили, коли з більшості томів тлумачного словника української мови повилучали навіть наявні у картотеці Інституту мовознавства цитати з праць Лукашевих, бо "той-таки Лукаш справив далеко більший позитивний вплив на розбудову української літературної мови, на піднесення її авторитету прикрої пори нацигілізму, ніж добра сотня оригінальних письменників (Україна. — 1988. — № 50. С. 1—2; 1989. — № 17. — С. 3). Вилучення з літературного процесу цього світлого генія завдало непоправної шкоди перекладу й лексикографії. Успадкували ж ми натомість цілком політизовану в радянський імперський час не на користь українській мові проблему суржика.

Про спадок від тоталітарного режиму в ментальності й мові, про мовні покручі, жахливу наругу над мовою, над людськими почуттями, зокрема дитячими і йдеться у "Виболених етюдах" проф. Р. Зорівчак, присвячених світлій пам'яті її матері, довголітньої вчительки рідної словесності. Нарукою видаються їй нові назви крамниць, їдальень, буфетів, мовна мішанина яких ранила дитячу душу, породжує "суржикову ментальність" — велике лихо для народу, адже мова — це найкоштовніший скарб нації" (ЛУ. — 2004. — 29 лип. — С. 4.).

Мова й культура — імунна система України. "Мова, — за влучним висловом Павла Зіброва, — це кров і енергія нації, це наша сила й натхнення. Забери мову — й народ упаде, як дім без фундаменту" (Слово Просвіти. — 2004. — 22—28 липня. — С. 14.). Закономірність чітка: чия мова, того й держава, армія, суд, міліція.

"Мова — це символ, необхідний для консолідації нації" (Мовознавство. — 2003. — № 1. — С. 3—10).

Ось чому поневолювачі не забували про доконечність нищити мову поневолених народів. Пронизана болем за долю рідної мови, свого народу, держави стаття Р. Зорівчак "Мово народу мого..." (Слово Просвіти. — 2003. — Січень. — С. 3.), де простежено довгу історію лінгвоциду щодо українського народу, що веде до етноциду — винародовлення етносу, нації.

У страшному ворожому вирі минулого ми вистояли, а тепер не завжди дбаємо про свої громадян-

ські обов'язки, про культуру, зокрема мовну.

Мова стала вульгарнішою і в повсякденному спілкуванні, і в інформаційному просторі. "Брутально лаються жінки й дівчата, у літературі, періодиці. Навіть у респектабельних виданнях з'являється дедалі більше нецензурної лексики. Це називають демократизацією мовлення, та, на думку Я. Радевича-Винницького, це радше хамократизація, бо справжня демократія — не анархія, а свобода в межах закону (Високий Замок. — 2004. — 13 берез. — С. 9.). І хоч у Кримінальному Кодексі України є стаття, яка забороняє ображати людей, вживаючи нецензурні вислови, та уряд не робить зусиль, аби цьому запобігти, як в американському сенаті, де згідно із законопроектом за вживання нецензурних слів карають штрафами не тільки видання, а й кіностудії. Однак важко погодитися з тезою Радевича-Винницького, що ми мусимо позичати лайливі слова, коли не маємо своїх. Це твердження ще можна було б допустити в науковій статті, але не в популярній, тим паче без потреби винесене в резюме автором статті: "Жива мова — як ріка: ніколи не тече прямо". Краще було б виділити речення, що в наш час вседозволеності справді є дуже актуальним:

*Не хлібом єдиним буде жити людина,
але кожним Словом Божим.*

Євангелія від Св. Луки

ХТО Ж ТЕБЕ ЗАХИСТИТЬ, КАЛИНОВЕ СЛОВО?



Переможці просвітняського конкурсу "Калинове слово"

"Але трагедія в тому, що люди вживають лайливі слова без жодної потреби", що особливо вражає в дитячому мовленні.

Нецензурна лексика, на жаль, увійшла в мову школярів молодших класів, не кажучи вже про старшокласників чи студентів. Лихослів'я, яке мало підґрунтя в атеїстичній державі й дісталося нам у спадок, може бути страшніше за вибухівку, бо деякі слова просто "вибухають" у генетичному апараті людини, сплотиваючи її спадкові програми, викликаючи мутації, які, врешті-решт, призводять до виродження. Воно блокує творчі процеси в організмі людини. У давньоруських літописах лихослів'я розглядали як ознаку бісівської поведінки, що має явно виражений антихристиянський характер. Це фактично язичницьке заклинання. У давніх слов'ян воно виконувало функцію прокляття (Слово Просвіти. — 2004. — 5—11 серп. — С. 5.).

Поширилася лайка в нас, як твердить І. Огієнко, уже після революції серед етично немічної, здемо-

ралізованої молоді, серед розбішак, нетверезого робітництва. Давид Мотузка, несучи селянам чужі для них ідеї, "підлаштовує" під "затурканих" свій мовний матеріал і творить емоційні імпліцитні словесні образи за допомогою просторіччя (*короста, сучі сини, криті матом*). Впливаючи на думки й емоції, роман А. Головка своєю ідейною спрямованістю убивав духовність народу, яка нищилася віками (Проблеми зіставної семантики. — К., 1999. — С. 353—354.). Ні Емський указ, ні Валуєвський циркуляр не завдали народові такої великої моральної шкоди, як комуністична ідеологія, яка підступно руйнувала національну ідею, саму особистість, її свідомість, мову. А в людей малограмотних така мова набувала особливого забарвлення і стилію "плювать-розплювать". Проте лайлива мова ніколи не була в нас окрасою літературних творів. Аналізуючи роман Уласа Самчука "Кулак", І. Огієнко застерігає від надмірного вживання лайливого словника, що

гону: "Блатна мова, — на її думку, — це видатне досягнення інтернаціоналізму в Україні, ... що руйнує суто мовні заявлені стереотипи каліновості, соковитості". (Слово Просвіти. — 2004. — 3—9 черв. — С. 5.). А в передмові "Українська мова без прикрас" до її словника вражає звинувачення ревнителів чистоти мови, які протиставляють жаргонні стилі комунікації дискурсові красного слова, солов'їної гармоніки літературного стандарту, в банальній брехні, ненависті, лукавості, нахабно-витонченому маніпулюванню людською свідомістю та поведінкою, у чи не найвищому вияві безкультур'я, духовного виродження (с. 14). Як можна через кальки, поросійщення, тотальні російські вкраплення у сучасному українському жаргоні, як і через саму "українську російську мову", тобто суржик, звинувачувати українську мову в неконкурентоспроможності в розмовних, стилістично знижених сферах комунікації, нездатності продукувати су-

часні іронічні стилі спілкування (с. 15)? Адже українська сміхова культура споконвіку славилася іскристою дотепністю, але добродушною. Навіщо ж нам тепер така згрублість дискурсу, гвалтування мовних смаків, мовні покручі?

Це суперечить нашій національній традиції, нашому менталітетові, закодованому у внутрішній формі слова "виховувати" — ховати від зла, від "блатної музики". Душевна ж чистота не допускає підвищеної експресивності мовлення, зокрема зниженої лайливої та грубопросторічної лексики, яка несе відбиток некодифікованості (недозволеності в культурних мовних ситуаціях). Адже добрий тон, якого завжди дотримувалися українські статечні родини, потребує утримання від лайки, сороміцького простацького слову (Рідна мова. — 1937. — № 7—8. — С. 322.).

Молодь — майбутнє України. Виховаємо її на національних традиціях — врятуємо Україну. Лише дотримувачись цієї української традиції, можна сформувати українську особистість, без якої, як наголошує Р. Зорівчак, не буде й вільної України.

Відколи українська мова набула статусу державної, можна вітати перші зрушення, зокрема явище "російського суржика", коли вже російська мова стає реципієнтом української (Мовознавство. — 2000. — № 1. — С. 46—58.). Однак суржик нашої милозвучної мови відбиває ментальність, яка не сприяє формуванню доброї особистості й становленню української державності.

Отож оскільки одним із основних компонентів держави є мова, треба берегти її, як зіницю ока, чужому навчатись, але й свого не цуратись, плекати красу отчого слова, щоб наша мова повноводно розвивалася, не втрачаючи соковитості й солов'їних переливів.

● Ольга МЕДВІДЬ

Відкритий лист міністрові освіти Станіславу Ніколаєнку

ШАНОВНИЙ ПАНЕ МІНІСТРЕ!

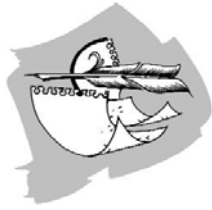
Переглянувши телепередачу "Діалог із владою" (14.04.2005 р. на Першому Національному), ми, вчителі української мови й літератури з Канева Черкаської області, нарешті відчули надію, бо Ви були відвертим і на поставлені освітянами запитання відповіли: "Звертайтеся до мене". І назвали номер свого телефону. Ви запропонували людям руку допомоги, і ми, почувши це, теж вирішили звернутися до Вас.

Нас хвилює той стан, в якому перебуває українська мова, гдини на вивчення якої постійно скорочують. Ми, вчителі-словесники, свідки цього. Наприклад, у нашій школі з поглибленим вивченням іноземних мов усе спрямовано на розвиток різномов'я, а рідна мова опинилась у ролі "жебрачки", "другорядної дисципліни".

В Україні — один Т. Шевченко, один Канів і одна дорога до них, бо це — наші святині. Наша ЗОШ № 6 — єдиний в Україні навчально-виховний заклад, який діє неподалік усипальниці Т. Шевченка. Тож до школи з усіх куточків України прибувають гості. До нас приїжджають іноземці, які не розуміють, чому сьогодні в нас рідна мова потребує захисту, перебуває в критичному стані. Вчителів нашого міста не задовольняло і не задовольняє становище, коли, скажімо, в 5-му класі на вивчення української мови відводиться лише 2,5 години. Ми проводили діалог із владою, але наштовхнулися на незворушне "ні!", бо це, бачте, додаткові фінанси! Зрозуміло, що так, але де ж вихід? Адже стаття 10 Конституції України говорить, що держава повинна забезпечувати всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території держави. Чому ж сьогодні не поправити цього наболілого питання, додавши не лише кілька годин, а й застосувавши систему поділу класів, як при вивченні іноземних мов? Чому, піднімаючи голос на захист рідної мови, вчителі, як правило, слід очікувати низки проблем? І допоки долю української мови вирішуватимуть люди, які не прагнуть її розвивати, а, навпаки, нищать?! Долю мови повинні вирішувати її носії, люди високої свідомості й відповідальності.

Пропонуємо таку, на наш погляд, просту зміну. Класи з великою наповненістю учнів слід ділити на дві групи, як це робили ще зовсім недавно для вивчення російської мови та роблять сьогодні для засвоєння іноземної. Це поліпшить якість викладання предмета і розв'яже проблему скорочення кадрів. Сподіваємося, пане Міністре, на Ваше розуміння та сприяння, небажуджість до долі рідної мови, переконаність у тому, що школа, передусім, повинна виховувати особистість. Гармонійно розвинена молада людина зростає лише на національній основі.

З глибокою повагою
освітняни ЗОШ № 6 м. Канів
Черкаської області
Лідія КОВАЛЕНКО,
Любов БОЙЧЕНКО,
Лариса НАЗАРЕНКО



ПОГЛЯД

Хотів би знати, для кого пишу ці рядки. Не всі їх читатимуть, та не всім, мабуть, конче треба їх читати. Маємо великий спадок, але поки не годні збагнути, чого разом із ним вартуємо на всевітньому ярмарку. Та хай там як, а наше — з нами...

Чи бувають щасливими генії? Той, про кого пишу, народився, коли відцвіли садки, бджоли шукали меду в травневій конюшині, а зозуля обіцяла довге щастя. Йому кувала довго не тому, що була щира, а тому, що була глуха. Автобіографію, писану ще за десять років до смерті, розпочинав із переліку тих, що від нього відійшли: батько, мама, двоє сестер, двоє братів, молода ще дружина.

Коли збирали його до гімназії, мама тихо (аби батько не чув) намовляла, щоб не вчився і в такий спосіб повернувся додому. На схилку літ написав: *"Жалю і тепер, що матері не послушав. [...] Тато умістив мене на квартиру. Разом із господарями сидів у кухні, а дальші кімнати орендували якись паночки"*. Принюсив їм пиво і горілку, вони частували мало цукерками. Пізніше дізнався, що мешкав у тайній будинку розпусти. *"Та все-таки ті нещасні дівчата були ласкаві на мене, далеко більше ласкаві, як всі учителі. [...] Гімназія, крім формального навчання і ворожого відношення до нас, українців, нічого не давала"*. Разом із ним на уроки ходили кілька хлопчаків, про яких сьогодні можна прочитати в енциклопедії. *"З ними я, як менше здібний, потоваришував..."* Народився на Покутті (тепер Івано-Франківщина), звали Василем, а прізвище мав Стефаник.

Мені поталанило: найголовніше з української класики прочитав до того, як її почали "викладати" на шкільних уроках. Читав безсистемно, — що втрапить до рук, те й добре. Був замалий і не розумів усього, що читаю. Власне, в такий спосіб познайомився зі Стефаником. Лишилася в душі скалка від його слова. Не скажу, що знав напевно, але відчував: я перед Стефаником завинив, і мусимо ще зустрітись. Хвалити Бога, не розминулися.

НЕ ТАКИЙ

Стихійна, органічна та безмежна самобутність спричиняється до того, що не кожний письменницький талант прокладає коротку стежку до свого читача. Важко навіть визначити жанр того, що писав Стефаник. Кажуть — оповідання, кажуть — новели. Формально, може, й так, за сутністю — ні ("Його новели фактично не мають нічого новелістичного", Д. Павличко). Позначений короткими ремарками, кожен твір письменника розпочинає і, як правило, завершує проста побутова дія: *"Семен та Семениха прийшли з церкви..."*; *"У Романихи заслабла королева"*. Так пише Стефаник, якщо йдеться навіть про події трагічні, подібні до античних трагедій: *"Сила, дуже боліло, і лягла"*; *"Аби його ніхто не бачив, що плаче, то ховав голову у писану тайстру (торбу. — В.В.)"*. Жодного натяку на традиційну українську сентиментальщину, барокові (чи псевдобарокові) ігрища зі словами, завдяки чому їх (слів) у Стефаника завжди замало для паперу, але достатньо для душі. Писав так, як пишуть кіносценарії. Не мусимо ні дорікати за це, ні за такий стиль письменника хвалити: так є. Lex ego sum, казали колись у Римі, закон — це я. Не багато митців мають право на таку максиму, але є такі, що мають.

Привидимося до тих кіносценаріїв, спробуймо побачити їх не очима знімальної камери, а душею

глядача. Переконаємося, що хіба геніальний режисер знайде зорові відповідники для їхньої катастрофічної поетики: *"Образи [...] дивляються на пусту хату, як голодні пси"*, *"сперласи на ворота та не говорила, але так здалеку дивилася, як з неба"*, *"заскреготав зубами, як жорнами"*, *"вишні зацвіли, аж молоко капає"*, *"Корова біла ногами і роздирала бабу на кавалки. Обидві боролися зі смертю"*, *"...вішають людей; мерці гойдаються лісами"*, *"Одна сльоза котилася по лицю, як перла по скалі"*, *"...очі її випали і покотилися, як мертве каміння по землі"*. Негусто засіяні в прозовому тексті поетичні перли — єдиний засіб, через який Стефаник дозволяє собі позначити авторську позицію щодо людей і подій. Скупо (чи, радше, аскетично) — і винятково ефективно. "Поетичний протокол" — словосполучення, що звучить як нісенітниця, але Стефаника класифікація того, що пише, ніколи не цікавила. Скажімо, як письменника й публіциста дуже шанував Івана Франка, але жодного впливу Каменяря на творчість покутського

Погані люди брешуть зі страху, хороші — від сорому. Стефаник волів мовчати.



Василь Стефаник

МАНДРІВКА ЗА КРАЙ НОЧІ

майстра не бачимо.

Ще однією засадничою рисою творів Стефаника є діалог (який інколи має ознаки монологу, бо йдеться про розмову між героєм і кимось, кого не має перед собою, — долею, небіжчиком чи Богом). Ось старий Максим ("Сини") волочить пшеницю і з'їдає собі серце через горе і самотність, бо поховав бабу і двох синів, що пішли "воювати за Україну". Говорить із жайворонком: *"Мой, мовчи, не гавкай над мойов головах; кому звесви співати? Оцему обдертому та обгризеному дідові? Лети собі геть до неба, скажи своєму Богові, що най не посилає мені дурну птаху з співом, бо як він такий потужний, най мені пошле моїх синів. Най твій Бог співанками мене не гулить, забирайси! [...] Господи, брешуть золоті книги, що ти мав сина, брешуть, що-с мав! Ти свого воскресив, кажуть. А я тобі не кажу: воскреси їх, я тобі кажу: покажи гроб, най я ляжу коло них"*. Пізнім вечором Максим пообходив скотину, повечеряв і молився: *"А ти, Мати Божа, будь мойов газдинев; ти з своїм сином посередині, а коло тебе Андрій та Іван по боках... Ти дала сина одного, а я двох"*. Еврїпід чи Софокл?

Якщо монологи героїв Стефаника — за формою — досить традиційні, то діалог у його творах, динамічний, поліфонічний і експресивний, засвідчує нову якість письма в українській літературі (і не лише в українській; не забуваймо, що більшість своїх творів Стефаник оприлюднив до 1905 р.). Маємо ще раз повернутися до тези про "поетичний протокол" як варіант стефаніківських кіносценаріїв. Сама по собі така форма оманлива. Легко поставити декоративні, надягнути на акторів відповідні строї, роздати їм папірці з текстом, дати команду "Мотор!" —

і нічого з того всього не буде. Особливо, якщо йдеться про такі трагедії Стефаника, як "Катруся", "Лесева фамілія", "Сама-саміська", "Святий вечір", "Діточа пригода"... Зрештою, мало що лишається поза цим переліком. Не маю бажання нікого епатувати, але порівняння з покутськими трагедіями — як їх бачив Стефаник — деякі фрагменти "Апокаліпсису" можуть здаватися епізодами американського (дуже кольорового) анімаційного фільму. Герої Стефаника страждають (і вмирають) здебільшого так органічно, як страждають (і вмирають) дерева і трави. А сам письменник начебто лише обсервує і фіксує на папері їхні муки, не побиваючись, навіть не виявляючи співчуття. Насправді ж, кожна "дріб-

(труна), "правдатися" (сперечатися) чи "лежа" (важка хвороба), то від таких слів радіє серце, бо все це — безмежна царина нашої мови, з покутським діалектом включно. Міркуючи про ширший літературознавчий контекст, мусимо розглянути тезу "Стефаник писав про селян, послуговуючись селянською мовою". Хоча можна почути таке про українську літературу взагалі, справа значно складніша. Так, Стефаник писав про селян, а Гомер — про греків; чи втрачають їхні "спеціалізовані" твори загальнолюдський тембр? Утім, Гомер писав давньогрецькою і не мав вибору; Стефаник його мав, бо мова Шевченка й Котляревського не була йому чужою. Йдеться про інше. Упертий, фанатичний чи навіть маніакальний потяг Стефаника до простоти, його небажання вписуватися в рамці літературної традиції (а особливо літературщини) спричинили свідомий вибір "нелітературної" мови як творчого принципу й естетичного кредо. Йдеться не про "музицький діалект", а про вишукану мовну характеристику дійових осіб, засіб АСКЕТИЧНОГО ЕКСПРЕСІОНІЗМУ. Цей метод Стефаник не міг у когось запозичити (хіба що з окремих епізодів Старого Заповіту), бо до нього так не писали. Та й після Стефаника "не дуже" (хоча блискучі зразки аскетичного експресіонізму можемо побачити в пізніших творах таких різних письменників, як Бабель чи Фолкнер). Ближчі перспективи цього методу лишаються невпевними. Літературні виднокола перебувають у тіні роману — комерційно-гіперсюжетного ("екшн") чи манірно-безсюжетного, "елітарного". Назагал аскетична поетика, як на мене, альтернативи не має, бо це — не проблема літературної моди.

1901 року, маючи лишень три десятки літ, Стефаник писав: *"Я пішов від мами у біленькій сорочці, сам білий. З білої сорочки сміялися, кривдили мене і ранили. [...] А спав я у наймленій хаті посеред брудних туловищ, сплетених розпустою. [...] Я найшов товаришів. [...] і покинули мене. [...] Я сотворив собі свій світ. [...] Але сонця дійти я не годен. [...] Як старий жовняр деревляними ногами блукає, так я блукаю"*. Одружився з сестрою тієї дівчини, яку любив. Так склалося. Більшу частку життя відбув удівцем. У жодному з творів не писав про кохання. Зрікся своєї лікарської освіти. Рано охолонув політичної діяльності, хоча певний час тримався радикальних гасел. Сяк-так газдував спочатку в приймах, пізніше в рідному селі. Десять років був послом (депутатом) від Галичини в австро-угорському парламенті, не виголосивши там жодної промови. Погані люди брешуть зі страху, хороші — від сорому. Стефаник волів мовчати. Із 1905 року до 1916-го не написав жодного рядка, і лише звірства православного воїнства, що прийшло в Галичину від білого царя, змусили його віднайти перо. Дотримувався традицій, святкував Різдва і Великдень, але подумки ПРАВДАВСЯ З БОГОМ. Те, що писав, читають сьогодні переважно літературознавці й письменники, та ще студенти-філологи перед іспитом. Проте нікому не зашкодить зболіле слово Стефаника. Він — наш: не покутський, не галицький, а український. У світовій літературі маємо інших письменників, які послуговувалися діалектом, але не знаю когось, хто так прислужився загальнонаціональній літературі, як Василь Стефаник, Майстер.

• Володимир ВОЙТЕНКО

НОВЕ ВИДАННЯ

ЙОГО ДОРОГИ, ЙОГО ТРИВОГИ...

Скарбниця творів про Буковинський край поповнилася новим виданням члена Спілки журналістів України, Спілки письменників України, новодністровця Івана Семеновича Нагірняка — книгою "Стежки крізь серце".

У збірнику — 33 художньо-публіцистичні нариси з фотографіями автора в різні роки діяльності. Сама ж книга — це роздуми над конкретними подіями і явищами, яким були присвячені газетні та журнальні публікації автора. У них митець живописно відтворює події давно минулих і недавніх часів, які актуальні й сучасні для сьогодення. У багатьох, хто візьме до рук новий збірник І. Нагірняка "Стежки крізь серце", виникне запитання: "А яка ж та стежка?" А коли спробує нею пройти, то зрозуміє, що то дорога до власної душі, то зерна дива в буденщині, які наповнені турботою і працею.

Гостра журналістська спостережливості Івана Семеновича виявляється на багатьох стежках, укотре засвідчує вміння автора горіти серцем бійця у пам'ятному строю слова. Можливо й тому в книзі так багато запитань, спрямованих до умовного співрозмовника. Прочитавши "Хто врятує Дністер?", "Яка доля Дністровської ГАЕС?", "Звідки береться жорстокість?", "Як захищаємо свої права?", "Спіймана у часі наша мить?", "Знову сниться Афганістан" та інші, ви зможете знайти не просто відповіді, а й цікаву інформацію.

У пошуках сюжетних матеріалів журналістська творчість Івана Семеновича часто спирається на матеріалістичний ґрунт: "Оборонське — значить народне", "Землі замало лише любові" та ін.

Та як найдорожчу і найціннішу спадщину передає письменник любов до рідного краю, до своїх людей. В оповіді "Екологія душі" відчувається висока нота красивого почуття: "Як рідко ми говоримо про рідний край. Як мало звертаємося до культури своїх предків. А яка це сила душі!" А з якою незвичайною особливістю розповідає автор про живу ватру свого серця: "Навесні мої Ломаченці, мов княгиня під вельшом. Дивись — не надивельшом... Село, закосичене буйно цвітом, горне до себе здалеку. До цієї білості, здається, і небо горнеться".

Подих історії, подих буднів і свят проймає наскрізь журналістський світ Івана Семеновича. І з якою шаною і повагою він розповідає про талановитого літератора, свого мудрого вчителя і давнього друга Василя Васильовича Гандзю, представляючи із синівською любов'ю його книгу "Моє село крізь століття, епохи і роки", що відтворює історико-літературний літопис мальовничого села Романківці.

На творчому шляху І. Нагірняка зустрічаються і переплітаються людські долі і події, що відбуваються навколо нас. А "Стежки крізь серце" — то відправна точка роздумів та ідейних переконань митця, шлях пізнання і змужніння героїв, широка магістраль сучасності, рух пам'яті, що проходить крізь серце.

• Валентина КУРГАН, завідувачка Новодністровської міської бібліотеки



ПОЖЕРТВИ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Продовження. Поч. у ч. 39–52 за 2003 р., ч. 2–9, 11–14, 16–18, 20–26, 28, 30, 32, 34, 37, 39, 41, 43, 45, 51 за 2004 р., ч. 3, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 20, 22 за 2005 р.

Ансамбль "Берегиня" м. Червоноград (ч/з Петрошук М. Я.)	180,00
Бабій Т. І., м. Чернівці	50,00
Берестівська с/р Рівненської обл. (ч/з Моніч С. О.)	42,00
Бессарабова Н. Н., м. Київ	10,00
Білоцька А. Ф., Білоцький В. Я., м. Вишгород Київської обл.	50,00
Бондар Н. І., с. Борова Фастівського р-ну Київської обл.	50,00
Будзанівський Микола, м. Львів	20,00
Бурдюк В. І., м. Дніпропетровськ	20,00
Бурдюк В. М., м. Дніпропетровськ	20,00
Бурчишин О. С., м. Надвірна Івано-Франківської обл.	100,00
Василишин М. І., с. Хрінники Демидівського р-ну Рівненської обл.	87,00
Великожолудська сільрада м. Рівне (ч/з Шкіндер О. В.)	130,00
Вербська ЗОШ Дубенського р-ну Рівненської обл. (ч/з Колісниченко)	35,15
Вербська с/р Дубенського р-ну Рівненської обл. (ч/з Петікову Н. А.)	125,00
Викладачі та студенти Северодонецького музучилища Луганської обл.	48,00
Відділ освіти м. Дубно	
Рівненської обл.	256,71
Володимирецька РОВТ "Просвіта", м. Рівне	158,00
Гавкалюк М. М., м. Івано-Франківськ	100,00
Гмназія ім. П. Куліша м. Чернігів (ч/з Юрченко Оксану)	250,00
Глинківська ЗОШ І—ІІ ст. Рівненської обл. (ч/з Герман О. М.)	40,00

Городецька ЗОШ Рівненської обл.	115,00
Грозик Я. О., м. Львів	20,00
Група пенсіонерів м. Львів (ч/з Сторонську О. Й.)	250,00
Губиш Р. М., Тернопільська обл.	50,00
Давид Б. Я., м. Львів	50,00
Данилюк В. О., м. Тростянець Снятинського р-ну Івано-Франківської обл.	10,00
Данилюк В. О., с. Тростянець Снятинського р-ну Івано-Франківської обл.	10,00
Добровицька профспілка працівників освіти Рівненської обл.	50,00
ЗОШ І—ІІІ ст. 10-А клас, с. Княжиж Броварського р-ну Київської обл.	64,00
ЗОШ І—ІІІ ст. с. Любахи Володимирецького р-ну Рівненської обл.	110,00
ЗОШ І—ІІІ ст. с. Здовбиця Здолбунівського р-ну Рівненської обл.	305,00
ЗОШ І—ІІІ ст. с. Ямницьке Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл. (ч/з Салій Б.)	121,00
ЗОШ с. Спасів Здолбунівського р-ну Рівненської обл.	45,00
Капуста Л. П., смт. Сокаль Львівської обл.	50,00
Комсомольський індустріальний технікум Полтавської обл.	193,00
Кошак Р. П., смт. Вишнівець Тернопільської обл.	20,00
Лойченко В. В., м. Ізюм Харківської обл.	300,00
Лотоцька Г. І., м. Київ	200,00
М. Мощаницька ЗОШ Здолбунівського р-ну Рівненської обл. (ч/з Панашук В. Д.)	25,00
Мартинюк Орест, с. Біла Тернопільського р-ну Тернопільської обл.	100,00
Милостівська ЗОШ Рівненської обл. (ч/з Мамчур В. П.)	56,00
Міончинський О. М., м. Київ	10,00
МРПІ "Просвіта", працівники райсанепідемстанції м. Коломия Івано-Франківської обл. (ч/з Глаголюк Г. О.)	216,00
Олександрійська ЗОШ Рівненської обл.	

(ч/з Труднікову С. В.)	191,00
Оржівська ЗОШ І—ІІІ ст. Рівненської обл.	100,00
Осередок УНП м. Северодонецьк Луганської обл.	118,00
Остащенко Г. І., Остащенко Л. П., м. Запоріжжя	20,00
Острозький районний відділ освіти Рівненської обл. (ч/з Горлову Л. В.)	850,00
Парубець В. О., м. Дніпропетровськ	10,00
Педагогічний колектив Мізоцького ліцею Рівненської обл.	116,43
Петрук Є. І., м. Клевань Рівненської обл.	92,00
Підволочинська с/р Тернопільської обл.	1000,00
ПК працівників освіти м. Рівне	20,00
Працівники державного підприємства "Український інститут промислової власності (ч/з Пужайло В. Ф.)	1408,00
Працівники Довганського вищого економічного коледжу "Бакалавр" ім. В. Якуба Закарпатської обл.	58,00
Працівники райради м. Галич Івано-Франківської обл.	190,00
Приватний іхтіологічно-риболовний технікум "Прима", м. Рівне	50,00
РЕМ м. Підгайці Тернопільської обл. (ч/з Фаник О. З.)	250,00;
Дитячий садочок, м. Підгайці Тернопільської обл. (ч/з Фаник О. З.)	100,00
Рилова М. С., м. Іллічівськ Одеської обл.	30,00
Річицька ЗОШ (ч/з Мишківську С. П.)	50,00
с/р смт. Степань Рівненської обл. (ч/з Мурзу)	310,90
Савченко С. П., м. Полтава	5,00
Сваринівська ЗОШ Володимирецького р-ну Рівненської обл. (ч/з Мичко О. А.)	240,00
Северин В. І., м. Київ	10,00
Северин Г. М., м. Київ	10,00
Скочук М. П., м. Луцьк	30,00
Собчук О. В., м. Львів	20,00

Степангородська школа Рівненської обл. (ч/з Міхеєва Л. М.)	55,00
Студенти педучилища ім. О. Барвінського, м. Чортків Тернопільської обл.	320,00
Студенти та викладачі Луганського інституту культури та мистецтв	104,00
Сумарук М. В.	100,00
Сумарук М. Л., с. Город Косівського р-ну Івано-Франківської обл.	100,00
СШ с. Колоденка Рівненської обл. (ч/з Мельник С. В.)	62,00
Товариство "Просвіта" (ч/з Таранюк В. В.)	1800,00
Тутовичка с/р Сарницького р-ну Рівненської обл. (ч/з Троцьковець)	173,00
УГКЦ Покрови с. Жовківка Тернопільської обл.	311,00
УГКЦ с. Вербів Підгаєцького р-ну Тернопільської обл.	181,00
Уздецька школа Здолбунівського р-ну Рівненської обл. (ч/з Момоток В. В.)	83,00
Устимівська школа Канівського р-ну	877,00
Учні 9-В класу та класний керівник Покровської СШ № 1 Дніпропетровської обл.	50,00
Хрипун П. Ф., смт. Брацлав Немирівського р-ну Вінницької обл.	100,00
Ч/з Войтович М. З., м. Рівне	48,00
Шаповалова Е. О., м. Дніпропетровськ	120,00
Школа № 32, м. Полтава	69,57
Школа м. Володимирець Рівненської обл. (ч/з Тверда Г. С.)	53,00
Школа-гімназія (ч/з Томащук С. М.), м. Рівне	30,00
Школа-колегіум м. Сарни Рівненської обл. (ч/з Галушко М. Л.)	107,00
Школа-ліцей м. Квасилів Рівненської обл. (ч/з Людвік В. В.)	146,00
Ющак Марія, м. Львів; Горбак Ганна та Іван, с. Родатичі; Ступак Орест, с. Судова Вишня; Фітень Марія, м. Львів	40,00
Яненко М. І. та Білоус В. А., м. Київ	1000,00

СПИСОК ОФІРУВАЧІВ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ, ЯКІ НАДІЙШЛИ ЗАГАЛЬНИМИ СУМАМИ

СКЛАД ОРГКОМІТЕТУ З ВПРОВАДЖЕННЯ НАРОДНОГО КІНОСВЯТА "КОЗАКИ ІДУТЬ" В УКРАЇНІ (грудень 2003 р. — жовтень 2005 р.)

Адаменко Віталій Едуардович — головний редактор газети "Демократична Україна"; Безносюк Микола Сергійович — генеральний директор КП "Вінницякіно"; Брюховецька Лариса Іванівна — головний редактор журналу "Кіно. Театр" (м. Київ); Гаврилюк Іван Ярославович — народний артист України, народний депутат України; Гребельний Валентин Валентинович — генеральний директор Севастопольського ДП "Кіновідеопрокат"; Голубович Михайло Васильович — народний артист України (м. Луганськ); Градовий Степан Андрійович — генеральний директор КП "Кінодністер" (м. Тернопіль); Григулевич Ірина Іллівна — директор ВО "Івано-Франківськкіновідеопрокат"; Дзюба Іван Михайлович — письменник, лауреат Національної премії України імені Т. Г. Шевченка, академік НАН України; Ковальська Валентина Павлівна — заслужена артистка України (м. Київ); Корж Віталій Терентійович — народний депутат України; Любий Петро Петрович — директор Гусятинської райкіновідеомережі (Тернопільська обл.); Мазур Лідія Юріївна — головний редактор журналу "Жінка"; Мазяр Микола Павлович — кінознавець (м. Київ); Максимов Євген Іванович — генеральний директор КП "Кіновідеопрокат" (м. Херсон); Мандзюк Василь Михайлович — головний редактор Київської Держтелерадіокомпанії; Матвієнко Ніна Митрофанівна — народна артистка України, лауреат Національної премії України імені Т. Г. Шевченка (м. Київ); Миколайчук Марія Євгенівна — заслужена артистка України (м. Київ); Мужук Леонід Петрович — кінорежисер, лауреат Національної премії України імені Т. Г. Шевченка (м. Київ); Нетреба Іван Федорович — генеральний директор ВП "Чернігівкіно"; Піддубняк Василь Арсентійович — генеральний директор Хмельницької обласної фірми "Кіновідеопрокат"; Попович Іван Дмитрович — народний артист України (м. Київ);

Попович Тарас Сидорович — шеф-редактор журналу "Підприємство в Україні" (м. Київ); Прокопенко Микола Ілліч — кандидат філологічних наук, професор (м. Київ); Ріпенко Юрій Іванович — секретар Національної спілки кінематографістів України; Скаканді Юлій Юлійович — художник (м. Київ); Славов Дмитро Миколайович — фундатор інтернет-видання "Студентська Січ" (м. Відень); Станьченко Володимир Якович — журналіст, лауреат Національної премії України імені Т. Г. Шевченка (м. Київ); Сявавко Євгенія Іванівна — кандидат педагогічних наук, етнограф (м. Львів); Таранюк Владислав Володимирович — директор кіностудії "Рось" (м. Київ); Тесля Анатолій Андрійович — директор кінотеатру ім. Т. Г. Шевченка (м. Донецьк); Тримбач Сергій Васильович — кінокритик (м. Київ); Ференець Віктор Олексійович — журналіст (с. Вишеньки Київської обл.); Чумак Світлана Олександрівна — голова Ради акціонерів ЗАТ "Компанія "Рось" (м. Київ); Яловська Тамара Миколаївна — генеральний директор КП "Київоблкіно"; Ярова Галина Іванівна — директор Музею гетьманства (м. Київ).

ВСЬОГО: 1800,00

**Добровільні пожертви
"На Кобзареву Церкву":
МБФ "Українська Родина"
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії
АКБ "Київ", МФО 320401
ЗКПО 21709106**

Колективний член Коломийського МРТ "Просвіта" — працівники райсанепідемстанції (ч/з Глаголюк Г. О.)

Андрійчук Б. І.	5,00
Андрійчук І. Д.	6,00
Білейчук Л. Д.	2,00
Бротівник А. І.	2,00
Вишиванюк С.	2,00
Войтишина Т. Т.	2,00
Волощук Р. М.	2,00
Галайда В. Я.	2,00
Глаголюк Г. О.	20,00
Глушко П. О.	2,00
Гуленчин М. П.	5,00
Драгомирецька С. Р.	2,00
Заграновський І. М.	1,00
Іванишин О. В.	5,00
Кавацюк О. І.	10,00
Кецмур Н. Г.	2,00
Козубяк Г. І.	2,00
Кондрат Г. П.	2,00
Коротушак О. І.	2,00
Косько О. М.	10,00
Курдибан М. М.	2,00
Лучка Т. І.	3,00
Максимюк Г. С.	5,00
Маруняк М. С.	2,00
Матковська О. І.	4,00
Мельничук М. В.	3,00
Микитюк М. М.	20,00
Новицька М. А.	5,00
Палеха Т. Я.	6,00
Пижук Г. С.	20,00
Присяжний В. І.	4,00
Прокопів Г. М.	5,00
Романяк О. М.	2,00
Саєнко В. В.	5,00
Семенюк І. І.	6,00
Скільська О. Д.	2,00
Солтисюк Г. М.	4,00
Стефурак В. Р.	2,00
Стефурак М. В.	5,00
Стефурак О. В.	5,00
Трачук Є. Я.	2,00
Туринська Т. М.	5,00
Урсуляк Г. В.	4,00
Чаплінська М. Д.	5,00
Ямбор М. В.	5,00
ВСЬОГО:	216,00

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА БУДІВНИЦТВО ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ 3 м. ЛЬВІВ (ч/з Сторонську О. Й.)

Головка М. О.	20,00
Клюфас О. М.	20,00
Кобилецька Л. І.	30,00
Когут М. В.	20,00
Мазяр О. І.	50,00
Раунова І. В.	10,00
Сторонський Г. Г.	25,00
Тибель Г. С.,	50,00
Чень А. Ф.	20,00
Шевчук Л. І.	10,00

ТЕРНОПІЛЬСЬКА КЛАСИЧНА ГІМНАЗІЯ

35 вчителів — 155,00
Початкові класи
1-Б — 39,00; 2-А — 42,00; 2-Б — 22,00;
3-А — 25,00; 4-А — 34,00; 4-Б — 25,00
Гімназійні класи
1-Б — 11,00; 2-А — 17,00; 3-А — 16,00;
3-Б — 11,00; 4-Б — 34,00; 6-А — 17,00;
6-Б — 22,00; 7-А — 30,00
ВСЬОГО: 500,00

Осередок УНП, м. Северодонецьк Луганської обл. (ч/з Михайленко Ю. Я.)

Шпакова О. М.	2,00
Попсуй Л. П.	1,00
Мінкіна Л. В.	10,00
Шевчук А. І.	10,00
Шевчук В. А.	10,00
Романова Л. А.	5,00
Неізнестная Т. Г.	5,00
Чорнопятка Н. І.	1,00
Потока О. І.	10,00
Потока О. Г.	10,00
Шевчук К. В.	10,00
Лосков С. Г.	10,00
Шпакова В. М.	5,00
Козак А. М.	3,00
Дерейчук К. В.	1,00
Михайленко Ю. Я.	10,00
Скрипник Л. М.	5,00
Михайленко І. М.	10,00
ВСЬОГО:	118,00



— Микола Олександровичу, щойно «Берегиня» повернулася з Москви, де представляла Україну на фестивалі фольклорних театрів. Чим похвалитесь?

— Дипломом переможця. Це був перший міжнародний фестиваль професійних фольклорних театрів «Русский остров — 2005». Учасників було п'ятеро, всі досить високого рівня і сповідують той принцип, що в основі їхній — традиційний фольклор. Це — наша «Берегиня» з «Українським весіллям», Московський історично-етнографічний театр, який називається «Русский остров» (ініціатор фестивалю), ще — надзвичайно колоритний театр із міста Володимира «Кисень» зі спектаклем «От родин до свадобки», відомий ескімоський «Енгебер» із Чукотки та театр із Сиктивкарка, що зветься «Серебро льна». Всі — учасники семінару, який пройшов дуже активно, в суперечках та дискусіях, відстоювали свої позиції та погляди на фольклорний театр, адже зібралися першопроходці цього жанру. І, на свій ризик і страх, кожен формував театр так, як він його розуміє, залежно від знань і здібностей. Головою журі та керівником семінару була відома фольклористка, кандидат мистецтвознавства Анна Федорівна Некрилова, завідувачка сектору Інституту мистецтв із Санкт-Петербурга.

«Берегиня», до речі, потрапила на фестиваль випадково, — нас запросили, побачивши інформацію в Інтернеті. Витрати взяли на себе Головне управління культури та мистецтв міста Києва. І ми не пошкодували, що поїхали. Працювали на фестивалі чотири дні, зранку до вечора. Дивилися вистави, брали участь у семінарах, показували своє «Українське весілля». Крім того, Центр української культури на Арбаті, дізнавшись, що ми перебуваємо в Москві, надав нам свою сцену, і ми там виступили зі збірною програмою.

— Цікаво, що було спільного у виставах? Скажімо, обряд «Весілля» був об'єктом показу і Вашого колективу, і російського.

— Російський державний театр, колектив якого існує сімнадцять років, показував «Русский календарь», — дуже цікаво все поставлено. До речі, веснянки взяли відверто українські, як і купальську пісню «Сьогодні Купала, а завтра Івана», в перекладі російською, — я дорікнув їм за це на семінарі.

— А у Вас не виникло думки, що сюжетні та пісні Вашого «Весілля» буде теж запозичено і перекладено, і через кілька років Вас переконуватимуть, що це і є «русская свадьба»?

— До такого, мабуть, не дійде — настільки обряди далекі й контрастні. Лише самотність програми вирізняє — скажімо, сиктивкарський театр «Серебро льна», що виступав мовою комі (мова угро-фінського племені), був ні на кого не схожий, і це було надзвичайно цікаво дивитися...

Щодо весілля. Весільні пісні не змінювалися, шонайменше п'ятсот років, — так вчать учні. Їх повсякденно не виконують, а лише під час весільного обряду, і вони дуже добре збереглися. І в цьому істина. Порівняв з російським дійством, у нас значно глибші весільні епізоди, сповнені емоційними переживаннями молодої, її дружок, матері. Прощання з дівочтвом, із родом, із матінкою-голубонькою — вони неповторні. У російському обряді головне — учта, тобто, «песни, пляски, весельє». Є широта природи, але менше глибини й висоти. Скажімо, у нашій виставі є «Дівич-вечір». Молодій чешуть косу її подруги, готуючи до



БОЖЕ, БЕРЕЖИ «БЕРЕГІНЮ»!

вирядження, і в цей час звучать такі пісні, що душу перевертають! Часто пісню супроводжують сльози розчулення і сама наречена теж несподівана, — вона може ридати в ці хвилини. В народі кажуть: людина буває несподіваною тричі: коли народжується, коли одружується і коли помирає. Так що весілля, в якому сенсі, — поєднання народження і вічності, злюб неба і землі, акт космічний. І український обряд це дуже підкреслює: ні учта, ні веселощі, ні навіть сороміцькі пісні (третій день) не затемняють цієї суті, цього величезного дійства, цього величчя безперервності життя, де таїна й звичаєність поєднані.

— Мені пощастило бачити «Весілля» від «Берегині», і це надзвичайно прекрасно. Але повернемося в будні. Здається, Ваша «Берегиня» — єдиний в Україні театр традиційного фольклору?

— Так, на жаль, поки що один такий, що сповідує традиційний фольклор і відтворює його сценічними засобами. Звичайно, театр диктує свої принципи і закони відтворення народної пісні й танцю. Я гадаю, що це потрібна справа, — хоча б для збереження фольклору.

Настав час, коли зрідка вдається записати щось оригінальне від людей, в експедиціях нині важко знайти тих, хто може щось невідоме розповісти або заспівати, обмаль тих, хто здатен відтворити традиційний фольклор.

— Власне, сьогодні багато говорять про автентичність, про справжній фольклор і фольклор сценічний, про народну обрядовість і сценічність... Мені особисто здається (даруйте за спрощеність) — автентика це тоді, коли, скажімо, старі жінки вийшли посидіти на колоді, згадали дівочтво і спонтанно заспівали. А вже відтворена на сцені їхня пісня, навіть з точністю до 1/8 кожної ноти, це вже ретрансляція автентики... А Ваш театр на що орієнтується?

— Звичайно ж, на автентичну. Особливо у виконавській манері, — а це чи не найскладніша складова майстерності виконавців фольклору: точно відтворити характер і манеру співу — це вже півсправи зробити. Цьому можна навчитися

тільки у людей, які добре володіють цією манерою, і яку треба за своїти або навіть копіювати. І в копіюванні нічого поганого немає...

— Власне, так відбувається в житті: на тих же весіллях ми копіюємо старших і відтворюємо від них почуте. Так, мабуть, і навчають артиста фольклорного театру?

— Навчальні заклади, навіть на фольклорних відділеннях, недостатньо навчають цьому. Кожен самотужки, як тільки може, прагне відтворити автентичний матеріал. У нас є дуже хороші фольклорно-етнографічні ансамблі, скажімо, «Древо» — його керівник Євген Єфремов копає дуже глибоко!

Це рафінований ансамбль, від пракореня, — але це не театр. Ми теж до цього прагнемо, але, підкреслюю, — працюємо на жанр, перебуваючи на рубежі між традиційним автентичним фольклором і театром, який привносить свої вимоги. Театр дає змогу пофантазувати, але дотримуючись меж, означених автентичним фольклором! І це дуже важливо — не переступити оцієї межі й не втрапити в сучасний стилізований сценічний фольклор, який звучить неправдиво, — якщо казати відверто. Скажімо, театр «Русский остров», який я називав, — це справжній професійний театр, в якому працюють виключно драматичні актори з високою підготовкою. Але в автентичності втрачає помітні. Як знайти оту золоту середину — це вже справа і великої праці, і, якщо хочете, творчої удачі.

— А як були дібрані Ваші «берегині»?

— До з'яви театру «Берегиня» я керував фольклорно-етнографічним ансамблем в Укрконцерті. І я вже тоді відчув, що, якщо посправжньому працювати з фольклором, то треба пам'ятати, що це — синкретичний жанр. У ньому поєднані пісня, слово, танок, і їх не можна розглядати як якісь окремішні складові. І тоді я задумав створити колектив, який би відповідав повноті фольклору, з унікальними артистами, здатними і співати, й танцювати, й грати, і словом володіти. Так поступово добирив людей, які мали й освіту відповідну, і означені якості. А ще важливо,

щоб ці артисти поєднувалися, як єдиний унікальний інструмент. Ядро «Берегині» склалося ще 23 роки тому, — вони потім і стали основою складу театру, ці семеро відважних, які мені повірили, вирішили творити театр з «нуля».

— Я не ображу Вас, коли скажу, що й Ваші артисти, й Ваш театр — сільського родоводу?

— Боже ж мій, та я цим пишаюся! Я виріс у житомирському селі, ближче до Вінниччини, Поділля. Мені близька і рідна сільська культура, як і іншим артистам «Берегині». І в сім'ї — моя дружина, Надія Федорівна, родом із Кагарлицького району на Київщині; змалку співала, і дочка по наших слідах пішла, — тому ми всі перейняті одним, нам у цьому дуже просто. Наша Марина записує фольклор — записала 14 касет від бабусі, якій нині 96 років! Познайомилася з Марією Дмитрівною Лисою в моєму селі дванадцять років тому. Спочатку жінка сказала, що вже все забула, вже 50 років не співає, переживши три війни і трьох чоловіків. А потім переказала Марині, аби вона до неї прийшла, бо, мовляв, боїться, що помре і не заспіває того, що згадала. Говорила: «Я ночей не сплю, пісні не дають спати». І наспівала їй аж чотирнадцять касет і продовжує співати! Очевидно, Господь продовжив їй літа при світлі прекрасних пісень, що зберегла її пам'ять і її натуру.

— Отже, ця бабуся — теж Берегиня. Берегиня пісні Вашого рідного краю, свідчення тієї первинності українського фольклору, де жінка — початок і оберіг. Хотілося б вірити, що театр фольклору «Берегиня» є оберегом рідної культури, звичаєвої. Які звичаї повинен оберігати фольклор нині?

— Ті, які в фольклорі існують. Людство не зберігає того, що йому не властиве й не потрібне. Лише все краще і все доцільне, що добиралося віками. І тому треба оберігати все, що збереглося. Це — священні ритуали, які виховують, настановляють, мають глибокі смисли в усьому тому, що донесла пам'ять і зберегла для прийдешніх поколінь. Тому зараз, у час, коли легше щось відшукати у фондах

Інституту етнографії, ніж у житті, потрібно бути дуже чесним і бережливим. Я дуже тісно, протягом трьох років контактував з Олександром Івановичем Деем, він мене буквально за руку водив, бо дуже хотів, щоб створився такий театр. Він добирав літературу, відкрив для мене фонди, де було зібрано понад мільйон записів, і я багато що переслухав. Він спрямовував мій творчий шлях. А щодо обрядів, скажімо, весілля, мене консультувала етнолог, доктор історичних наук Валентина Кирилівна Борисенко, багато нам підказувала, йдучи від першоджерел. Тобто, співпраця з Інститутом фольклору та етнографії була постійною в час нашого заснування і становлення.

— Я з великим захопленням слухаю козацькі й чумацькі пісні у виконанні «Берегині». І навіть виникають такі візії — от якби зняли кліпи на ці пісні! Хіба б це не було збереженням історичної спадщини! Яка це героїка, яка мораль, які традиції товариства...

— Нам це недоступно через величезну вартість, але це було б дивовижно, це, я переконаний, дуже нам потрібно. А ще ж є колективи Євгена Єфремова, Івана Синельника, Оксани Мілявської, Ганни Коропніченко, Ольги Мельник, — хотілося б, аби це все було зафіксовано, відтворено, збережено... Але — проблеми, проблеми, проблеми...

— То назвіть три основні з них.

— Основне — ставлення до фольклору. Якщо культура взагалі фінансується за залишковим принципом, то, так само, фінансується фольклор у мистецтві. Не усвідомлена його роль у житті народу, хоч і не втомлюються повторювати, що це — основа професійного мистецтва, що це коріння. А я б його назвав — вершиною, і дістатися до того верхів'я дуже складно. Отаке ставлення до фольклору говорить про низький рівень тих, хто судить про фольклор.

Мені незручно говорити про фінанси, але чому артист єдиного в Україні професійного театру фольклору отримує зарплатню в чотири рази менше, ніж в інших колективах? Для того, аби «розтягували» наші кадри? Ми — постійні донори ансамблю Вірського, хору Верьовки... Це добре. Але ж у таких артистів закладена велика праця...

Друге. Потрібно вже давно організувати Центр фольклору, і він міг би діяти при «Берегині», але це — додаткові кошти. У нас усе є для такого центру — колектив, приміщення, є дитячий колектив, є сценічні костюми за автентичними зразками. До речі, ми перші наші костюми збирали від людей — справжні, давні.

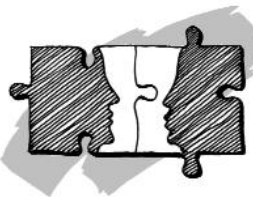
Коли ми організували «Берегиню», то я мав багато «гуль від начальства», більше, ніж успіхів. Такий то був час.

А нині, коли все можна було б зробити, бракує підтримки. І найперше — в організації фольклорних експедицій, бо пройде п'ять років — і все!

— Микола Олександровичу, давайте попросимо читачів «Слова Просвіти», аби вони вказали нам імена та адреси носіїв пісенного фольклору. Такий буде Вам дарунок на іменини.

— Я буду дуже вдячний!
— А ще пропоную цикл розмов на шпальтах «Слова Просвіти» про український фольклор і сподіваюся, що до діалогів із Вами зголосяться етнографи, фольклористи, мовознавці й усі ті, хто небайдужий до вершини української пісні. З роси й води Вам, Микола Олександровичу! Бережіть «Берегиню», бо Ви її оберіг!

Любов ГОЛУТА



СИНЕРГІЯ ПОСТУПУ

М. С.: Спочатку про ваші загальні враження від роману Леоніда Кононовича "Тема для медитації".

Василь GERАСИМ'ЮК: Враження дуже сильне. Протягом двох останніх десятиліть я переживав внутрішній опір до цієї прози, що продукується українськими авторами мого покоління, і був переконаний, що рано чи пізно з'явиться щось нове. "Тема для медитації" доводить, що можна писати без викаблчувань, без спецефектів, але це потребує спалених нервів, концентрації і потужних зусиль — усе це є у Леоніда Кононовича. Більше того, цей текст є підтвердженням Рильківської тези про те, що література має бути релігійною — в тому сенсі, що Бог у ній не об'єкт, а напрям. І цей напрям визначається лише любов'ю. Це — високі слова, але це так.

М. С.: Тобто, йдеться про нову концепцію нової літератури?

В. Г.: Людина в історії — Кононович запропонував те, чого так бракує нашим авторам молодшого покоління, чії тексти часто-густо сприймаються як школярські переклади західної прози.

Дмитро СТУС: Я б хотів у дечому поплемізувати з Василем, а в дечому його підтримати. Справді, починаючи з другої половини 80-их, українська проза досить швидко перевдяглася в короткі штанці розважальної літератури, а часом зовсім ходила без них. Не думаю, що в цьому винні лише літератори, — вся країна перетворилася на хлопчиків, які, не замислюючись про історичні наслідки, бавилися прапорцями та безвідповідальною незалежністю. Але рано чи пізно люди дорослішають. Власне, дорослішання текстів почалося не з Кононовича, — до того була "Солодка Даруся" Марії Матіос, але "Тема для медитації" справді маніфестує ціле покоління, яке ввійшло в активне життя впродовж 1970—80-их, мало великі ілюзії, жорстко розтощено згодом. Одна з них — ілюзія незалежної держави. Кононович спробував це осмислити. Величезне його досягнення полягає в розумінні неможливості обмежити процес осмислення масштабом одного покоління. Про сьогоденне суспільство, про персональне життя кожного з нас не можна говорити без історії поганства, без історії голоду 1933-го, без історії вимірання й тотальної деградації села.

Прикро лише, що є добрий текст, а читачів на нього вже майже немає. Останні двадцять років виховали покоління читачів, які від прози вимагають лише розваги, сприймають лише позадишництво Європи (себто те, що там було "фішкою" сорок—п'ятдесят років тому). На цьому тлі роман Кононовича — етапне явище.

М. С.: Тепер я коротко означу власні рефлексії від цього тексту. Ви наголосили на тому, що в "Темі для медитації" дуже точно передано досвід вашого покоління. Особисто я належу до іншої генерації (що, втім, не заважає мені світоглядно солідаризуватися як із найстаршими, так і з наймолодшими), можливо, тому мені, передусім, важливі не такі соціальні колізії, передані в романі, як описи природи, в яких натурфілософія доведена до рівня екзистенції. Суха дераза, глинища, поле з мерзлим грудками, гупання важких черевиків по соші, в'язкий туман (який у мене проасоціювався з океаном Солярис Ле-

ма-Тарковського). Тобто привабив ефект резонансу між напруженістю моєї персональної запитальної ситуації та екзистенційною напругою тексту. В основі цієї напруги, як було зауважено Василем Герасим'юком, покладено релігійний досвід. Специфічний досвід — адже йдеться про містичні візії і, водночас спроби раціонального витлумачення ірраціональних речей. Усе це на тлі картини вмираючого села. Що це — епітафія зниклій сільській культурі, спроба її перекодування чи щось інше?

Д. С.: Я почну, а Василь мене доповнить або виправить. Візьмімо прозу, яку я особисто не любив, але це — добротна українська проза: молодший Тютюнник і ціле коло письменників 1960—70-их, які писали про трагедію українського села. Але то ще було питома село. Писалося тоді про процес його вимирання. Герой Кононовича, в силу різних обставин, повертається на поелище. Тут немає чого описувати й немає за чим плакати — все скінчилось.

Я не згоден із посиланням на містику, бо в це поняття ми часто кладемо щось накреслене. Якщо ж говорити про певну містику в Кононовича, то це містика закінчення роду. Тут релігійність автора цілком родова. На тій горі, куди повертається Юр, колись було село з відьмами, з церквою, органічним життям. Він повертається сюди, зазнавши поразки в пошуках незалежності для великої батьківщини, яка, в певному сенсі, виявилася химерною. Так, у головного героя є усвідомлення значущості акту самоствердження: попри молоде невинність підпорядковуватися пануючим суспільним стандартам, що й призвело його до поразки в соціальному плані. І от, коли він таки повертається до найважливішого, до своїх витоків, він натикається на порожнечу. У цьому контексті зовсім інакше звучать навіть ті закиди, які лунають із приводу праці Івана Дзюби "Інтернаціоналізм чи русифікація". Це — болюча тема, і я певен, що Кононович писав про це з великим болем, та й узагалі про це важко говорити, наводячи майже документальні свідчення людей про цю книжку. Але вибачте, які претензії можуть бути до Дзюби, коли народ у своїй масі не заслуговує на такий текст, коли ця книжка виявилася потрібною лише для кількох сотень людей, а десятки тисяч кричали: "Дзюба не витримав, Дзюба зламався". Так от, герой Кононовича опиняється в значно гіршій ситуації, він повертається чужинцем на батьківську землю, і те, що він повертається з єдиним бажанням — мститися, — справді страшно. Це — нелюдське бажання, це бажання з "тамтого" світу.

В. Г.: Я б хотів відштовхнутися не від останніх слів Дмитра, а від того, чим він починав нашу розмову: про прозу в "коротких штанцях". Коли ситуація в країні змінилася і "потяг", який дуже довго стояв, нарешті рушив, українська проза дивилася на нього не очима дорослої людини, а очима "того, що в штанцях", тобто по-дитячому, коли здається, що не потяг рушає, а станція. І якщо вже "станція їде", то ніби щось має бути серйозне, а виходили тексти лише розважальною прозою. І лише Кононович зміг оцінити той тектонічний зсув, який стався з Україною у ХХ столітті. Зокрема з моїм поколінням. Багато наших нинішніх проблем закорінене в голоді 33-го. На що опертися, коли земля довкола вислизає з-під ніг? І він почав шукати точку

опертя у праукраїнських замовляннях. Когось, можливо, це відверне від книги: ось, мовляв, знову "арії" і таке інше. А йому не це важко, а явище міфічного часу, яке сконцентроване в фольклорі, де нічого не залежить від зміни "цієї" погоди: кліматичної, історичної, естетичної. Не дарма тебе в цьому романі більше хвилюють пейзажі, ніж чужий для тебе, але дуже дотикальний для мене і для Дмитра досвід нашого покоління: релігійність прози Кононовича якраз і сконцентровано в тому мислячому, філософічному пейзажі. Ці краєвиди відображають усю нашу страшну історію від тих праукраїнських часів, через голод 33-го до наших часів, коли "поїхала станція". По-справжньому станція рушила тільки в Кононовича. А щодо "хлопчиків у коротких штанцях", то складається враження, що вони перебувають у кімнаті кривих дзеркал, де вони самі собі корчять усілякі страшні гримаси, хоч вистачило б і дзеркал.

Д. С.: Ти хотів сказати, що в Кононовича поїхав потяг чи станція?

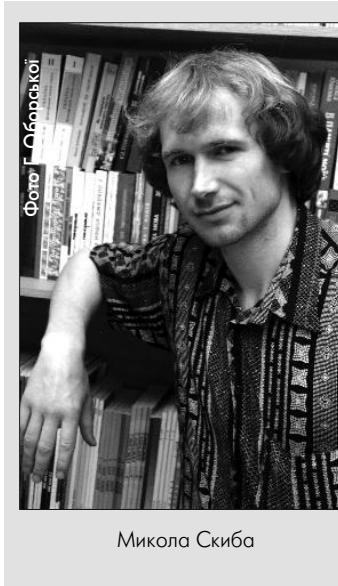
В. Г.: Станція. У нього вона поїхала по-справжньому. Передати оцей суспільний історичний стан, коли відбувається тектонічний зсув, руйнуються підвалини і "їде станція", — зумів у наш час лише Леонід Кононович у своєму романі "Тема для медитації". Через важкий, похмурий краєвид, який "філософствує", внутрішній монолог героя, потік свідомості, про який багато говорили наші хлопці й дівчата, але мало хто міг його відтворити.

Д. С.: У тому й річ, що, на відміну від більшості наших так званих постмодерністів, Кононович не займається конструюванням, не будує своєї прози "під Камю" чи ще під когось чи щось. Він просто пропускає через себе історію й перетворює її в текст. Я думаю, що це один із перших серйозних епічних романів у всій українській літературі взагалі. Справді, в нашій літературі були романи історичні, взяти того ж Куліша, "Чорна рада", — але то значною мірою пригодицький твір. Фактично Кононович першим сказав, що ми живемо в апокаліптичну добу. Сьогодні зникло те, що нас колись породило як певний антропологічний тип. Чому так сталося? У романі відбувається усвідомлення цього явища, яке, зрештою, не суто українське. Зникнення села — загальносвітова проблема.

Коліс Микола Тоголь осліпував старе традиційне село, яке на його очах перетворювалося в руїну, і йому було прикро. У "Темі для медитації" вже не прикрість, а страшний відчай із невеличкою надією головного героя, що вдасться зберегти бодай рід, але чи вдасться — це велике питання.

М. С.: Повернімося до світогляду і психології. Осмислюючи причини нелюдської поведінки людей під час голодомору і репресій, Кононович у тексті роману наводить дві паралельні версії (чи навіть концепції): одна сперта на психоаналітику, на фрейдизм, там, де йдеться про нереалізовану сексуальність комсомолок, комісарок, активісток. З іншого боку, — через Глосарій автор виводить проблему на універсальний світовий сюжет боротьби добра і зла... Подібний світоглядний діапазон, це — протиріччя чи наплавки, спроба поєднати різні виміри й горизонти людського мислення, поведінки і проблеми людського співіснування в цілому — про що він може свідчити?

В. Г.: Тут, знову ж таки, все зав'язано на релігійності. Той Глосарій двоаспектний: є ряд суто матеріальних речей і є божественний Тезаурис. Продовжу свою попередню думку: Кононович шукав, на що опертися. Бо якщо подивимося на всю нашу розважальну прозу, то виникає враження, що нічого особливого Україна в ХХ сторіччі не пережила. А те, що в нас було, Кононовича дістало по-



Микола Скиба

У числі 23 нашого тижневика проектом "Синергія поступу" розпочато розмову про стратегічні перспективи української культури. Продовжуючи цей полілог, я хочу відштовхнутися від тези Івана Дзюби, який вважає, що формування цілісного культурного простору передбачає "єдине поле естетичної напруги, в якому

«ТЕМА ДЛЯ



ПОЛІЛОГ ІЗ ДМИТРОМ СТУСОМ І РОМАН ЛЕОНІДА КОНОНОВИЧА, "МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНУ ДОБУ"

справжньому. Хтось сказав, що найглибше, що має людина, — це шкіра. Здавалося б, парадоксальна річ, але зі шкіри все починається.

Не думаю, що треба починати з якихось Фрейдистських чи Юнгівських штук, — жодних сновидінь. Українська реальність ХХ століття була такою, що в жодному кошмарному сні не примариться, жодним лібідом тут нічого не пояснити. Шкіра просто відмовлялася якимось чином усе ідентифікувати. Можливо, від道府ії "шкіри" ми отримали таке кволе українське мистецтво. Аби знову відтворити здатність нормального чуттєвого сприйняття сигналу з навколишнього — потрібна тема для медитації.

Якщо продовжувати мову про релігійність у цьому романі, то варто повторити, що Бог тут присутній не як об'єкт, а як напрям. Саме така Богоприсутність диктує стиль. Кононович доводить, що є вірогідність існування людини, яка має нормальні почуття, яка здатна на сум'яття духу (а то таке враження, що всі дуже веселі, як у дурдомі). Цей світогляд автора присутній у тому натурфілософському пейзажі, про який йшлося на початку. Ось яка справа. І я не думаю, що поза релігійним пошуком у цьому романі щось можна розглядіти. Адже переживаємо такий час української культури, що лише релігійний пошук може щось змінити. Пригадується думка графа Толстого про те, що людина — це обмежений прояв Бога, і чим більше в людини божественного, тим більше життя. До цього справжнього життя, яке б'є по шкірі, наближається у своєму романі Кононович.

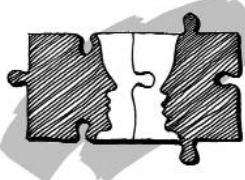
М. С.: Але чим глибше герой роману занурюється в архаїчний релігійний пласт, чим більше він відживлює себе через Глосарій, тим більше віддаляється від соціального світу (але, водночас, набуває більшої здатності впливати на нього), більше того — з розгортанням сюжету книги увиразнюється принципова інакшість Юра. Як би ретельно автор не припасовував фактів біографії своєму герою, він не може приховати цим його архетипної іпостасі. У його візіях так щільно переплетено досвід батька, діда, прадіда, що важко розмежувати, де закінчується один життєпис і починається наступний...

В. Г.: А починається з того Святого Юра, який за давньою народною міфологією скаче на коні, а за ним біжать його пси — вовки.

Д. С.: Ще під час першої презентації книжки в УНІАН на Кальварійських посиденьках у Льоні хтось запитав, чи "Тема для медитації" автобіографічний твір (певною мірою я теж схильний так вважати). Він відповів: якщо це й автобіографія — то радше цілого покоління, ніж його персонально.

Я хочу повернутися до запитування про релігійність. Цей мотив тут дуже важливий, але "боги померли". І герой Кононовича, по суті, аутсайдер, в якого нічого не склалося. Він повернувся, але навіть своєї коханої, яка народила від зрадника дітей, він нічого не може дати. Однак у нашому суспільстві саме він виявляється єдиним носієм віри. Усі інші торгували вірою... Так, є певні причини, що зму-

Кононович не займається конструюванням, не будує своєї прози "під Камю" чи ще під когось чи щось. Він просто пропускає через себе історію й перетворює її в текст.



відбувається взаємодія різних творчих напругів". Генерування естетичної напруги потребує джерела індукції, тобто потужної креативної особистості, її творів, і як наслідок — суспільного резонансу довкола них. Це створить умови для появи нових творців і нових митецьких явищ. Тож сьогоднішня наша розмова з Дмитром Стусом і Василем Герасим'юком про новий роман Леоніда Кононовича "Тема для медитації" (К.: "Кальварія", 2005), який, зрештою, варто розглядати не лише з точки зору літературного процесу, а й побачити за його колізіями світоглядні зрушення, що здатні суттєво змінити наш інтелектуальний ландшафт.

МЕДИТАЦІЇ»



ВАСИЛЕМ ГЕРАСИМ'ЮКОМ ПРО СВОЄ ПОКОЛІННЯ, НАШУ Й ВИКЛИКИ ІСТОРІЇ

шують людей перетворюватися на вовків, — сексуальна незадоволеність лише одна з них. Але не більше. І ті політичні ігри, які велися в 1930-ті роки, ведуться й нині... що, світ сьогодні менш жорстокий? Щось страшно прокотилося по людських душах, щось таке, що й досі не всі старші люди можуть навіть визнати сам факт голоду. Зникнення віри, яке йшло слідом за голодом, — це питання не лише 1920—30-их. Якщо Бог помер, якщо вмерла віра, то чого не нищити Божого храму? Чим він тоді відрізняється від інших споруд? Це намагається осягнути Кононович.

Інша річ, що нині варто говорити про те, що навіть найглибший текст потребує своєрідного поля, в якому він може існувати. Проблема цього роману полягає ще й у тому, що довкола нього немає контексту. А щодо віддалення від світу, то це в Біблії сказано, що останні стануть першими, — інакше бути не може. Людина має зрестися світу грошей, відмовитися від життєвого успіху й тоді вона зможе наблизитися до своєї автентичності.

В. Г.: Скільки повторювано вислів Адорно про те, що після Освенцима писати поезію якось не випадає. А що нам узагалі випадає після голодомору й репресій? Може, справді, перетворення мистецтва в атракціон? Я не підтримую, хоча й розумію тих, хто не може знайти опертя в романі "Хіба ревуть воли, як ясла повні". Кононович шукає в найглибших пластах культури, доступних пам'яті й уяві. Але попри все вибудувати точку опертя для нового мистецького мислення йому одному не під силу.

Так само, як душу — найважчий тягар — буває надсилу нести самому, і тобі часто допомагають інші.

М. С.: *Справді, й Кононович, і ми з вами шукаємо цих глибинних відповідей в умовах міста й хочемо чи ні, мусимо рахуватися з тим, що культура цілковито перебралася до міста й тут розгортає свої нові якости й іпостасі. Сподіватися, що в найближчій перспективі щось зміниться, — скажімо, в Кулішеві Мотронівці, приміром, з'явиться певний літературний гурт, який продукуватиме не лише якісні тексти європейського рівня, а й впливатиме на літературний процес, — не доводиться. Як на мене, в тому є певна колізія чи парадокс, що кореневі структури української культури ми мусимо відживлювати в умовах міста, точніше — мегаполіса, який накидає нам власні концепти мислення і стиль поведінки. Чи можна поєднати ці процеси, чи варто це робити?*

Д. С.: Як народжений і вихований у місті (щоправда, зараз живу в селі), я не можу погодитися зі словами щодо Мотронівки. Узагалі оцей напрям думок: європейська, світова культура, рівень...

В. Г.: Коли згадують Фолкнера, то не намагаються визначити — це село чи місто. Він же не писав про Нью-Йорк...

Д. С.: Культура існує завжди, хоча й у різних якість і виявах. Туалет — це теж культура (те, в якому він стани), те, що тут газон підстрижений у цьому парку, де ми сидимо, — теж елемент культури. Йдеться про занепад певного типу

культури і про її трансформацію. Кононович у своєму романі говорить про те, що ми всі до певної міри — вбивці, бо не зберегли того, що робило нас своєрідними. Що таке наша проза ХХ ст.: люди тікали з села, а потім ностальгували за "втраченим раєм". Але ж це психологія зради своєї батьківщини. Кононович про це заявляє. Хоча це й жорстока правда.

Щоб там не говорили про Куліша, — але це типовий зразок сільської культури. Так, у нього є міський лоск, але його мислення і письмо — це повільний нелінійний час. Саме в Мотронівці він узявся за український переклад Біблії. Тож не будемо до цього ставитися зневажливо, хто ми такі, зрештою, для цього? Як засвідчує досвід, навіть сьогодні з того деградованого села виходять дуже цікаві творчі люди, які виростають на тому збідненому ґрунті. Варто усвідомити: певний запас можливостей пов'язати свою модерну самоідентичність зі світом села ми вже втратили. Як це тепер буде в умовах глобалізації — побачимо. Кононович не доходить у своєму романі до проблеми глобалізації...

В. Г.: Але й проблема село—місто щодо нього надумана. Помімо, вживаємо ці поняття лише для зручності класифікації тексту. Його пейзажі — це вираз внутрішнього потоку свідомості автора. Виходити треба з того, що цей текст важливий нам тим, що там є реальна жива людина, яка має дуже чутливу живу шкіру...

Д. С.: Кононович просто автентичний. Йому не важливо, чи потрапляє написане ним у традицію європейську, чи традицію Толстовську, чи традицію Достоевського. Він прагне передати своє бачення і це йому важить найбільше.

В. Г.: Герман Гессе в "Грі в бісер" повідомляє, що ми пережили фельетонну епоху. Очевидно, нині ми увійшли в якусь мультиплікаційну епоху. Наша сучасна проза досі нам не дала реального, а не муляжного героя. Лише в Кононовича з'являється такий герой, який по-чоловічому замислюється над тією історією, в яку його вкинуто. В анотації сказано, що це — пересічний герой, та це не має значення, він просто живий українець, який щось пережив і намагається в цьому розібратися. Він постійно повертається думками до голодомору й ніхто не зможе йому закинути, що це він чинить із кон'юнктурних міркувань.

Д. С.: Я стежу, що пишуть про голодомор. Психології й соціології цього явища влучніше за Кононовича ніхто не передав.

Що мене вкорулює в сучасній прозі (про це вже почасти сказав Василь), що десь, починаючи від Андруховича, на жаль, література почала віткати від викликів доби. Взагалі простежується тенденція до того, що писати починають люди, які не здатні прийняти реальних викликів часу. Парадокс: викликів стає дедалі більше, а проза їх не помічає. От проблема як трахнути якусь дівку — досліджена у нас від "а" до "я". А всі штучні переживання, самокопірвання — це втомлює — всі ті слабосилі інтелігентні... Герой Кононовича, Юр, зрештою теж не супермен, він зазнав усіх можливих поразок, але автор "Теми для медитації" першим каже "ні" втечі літератури від дійсності. Література має повертатися до викликів часу. В цьому світі є багато речей, що їх не здатна осмислити наука, бо вона все ж передбачає роботу з чітко визначеними, абстрактними величинами. А є жива кров життя і письменнику варто замислитися, навіщо вона була пролита? Як нам жити після цього? Якою мірою кожен із нас людина? "Тема для медитації" належить до тих романів, де не хочеться навіть говорити про художню вартість мистецтва.

В. Г.: Жоден індивід у мистецтві не матиме сили, якщо він спи-

Сьогодні зникло те, що нас колись породило як певний антропологічний тип. Чому так сталося? У романі відбувається усвідомлення цього явища, яке, зрештою, не суто українське. Зникнення села — загальносвітова проблема.

ратиметься лише на власні сили, якщо він не буде заряджений соціальною енергією. У мене таке враження, що кожен "мультиплікаційний" творець нашого часу, мого покоління, точніше, працює лише в масштабах власного маневру. Десь він вхопив технологію, десь — враження. На Кононовича діє атмосфера реального часу. Я бачу в нього всі проблеми, які пережили люди мого покоління чи успадкували їх від попередників, але потім соромливо приховали їх. Якщо говорити про голодомор, то він сидить в підсвідомості кожного й визначатиме соціальну поведінку. Це в мультиплікації можна все сконструювати, а жива плоть генетично прив'язана до конкретного соціального середовища і вбирає його енергію.

М. С.: *Я хочу повернутися до питання про виклики часу: українці нагромадили купу невідповідей на виклики і запити власної історії, тобто з минулого, а вже треба реагувати на історію глобальну. Тож коли повертатися до Андруховича, — як на мене, там спроба переключитися саме в режим глобальних викликів-відповідей. Узяти хоча б тему Центрально-Східної Європи...*

Д. С.: Питання залишаються без відповідей тоді, коли ці питання не поставлені, а Леонід досить чітко поставив відразу багато питань. Серед них і питання про те, що ми, нині суціль, в переважній своїй більшості є нащадками тих, хто під час голодомору або "куркулили" когось, або їли своїх дітей. Інших або вивезли і знищили, або вони вимерли. Друге питання полягає в тому, що нині керують країною не Юри, а ті дівчатка і хлопчики, які зробили собі в певний спосіб комсомольську кар'єру. І це певний вирок нашому суспільству. Проблеми, підняті в "Дванадцяти обручах", неспівмірно дрібніші. Справді, кожен із нас має певні людські слабкості. Ну й що? Сьогодні, за словом Франка, ми ще не здобули права говорити про ці слабкості: вигадані чи реальні — не має значення. Це проблема штучної моральності. А в чому полягає проблема Центрально-Східної Європи? У тому, що в нас тепер стоять черги під польським посольством? Чи в тому, що Василеві пращурі колись могли сісти на потяг і поїхати до Венеції, а він сьогодні без візи не може?

Література в сьогоднішній Європі стала технологією. Технологія виконує певну обмежену функцію. Про це теж треба говорити і зокрема в контексті того, що наша культура нині зорієнтована на Європу. Чому так відбувається? Бо держава тут не створює митцю жодних умов. Бо в переважній більшості ті, хто керував учора й керує сьогодні, книжок у дитинстві не читали. А проблема Центрально-Східної Європи — це проблема грантів. Я так розумію моду на цю тему.

В. Г.: Я Миколу розумію в тому сенсі, що молоді нині запитують, як, мовляв, у глобалістичному світі почуватимемося, коли навіть не замислюємося про ті проблеми, які в ньому існують...

М. С.: *Ті ж процеси 1930-их років на наших теренах — вони ж не суто українські. Їх зумовили геополітичні ігри, які велися й ведуться довкола України. Як що ми сьогодні сидітимемо по вуха в проблемах, що дісталися нам від тих часів, чи не прогавимо нових викликів часу?*

Д. С.: Річ у тім, що геополітичні проблеми завжди існували й існу-

ватимуть. Але за великим рахунком і для мене, і для Кононовича вони не мають жодного значення, адже людиною можна залишатися завжди. Можна прийти у складі тієї "трійки", яка витрушувала з селян останнє... Я просто розкажу історію, яку записав від одного дідуса (в мене вже є величезний архів подібних записів). У 1933-му його прислали в колгосп. Оскільки комсомолець — то мусив ходити селом, збирати зерно. "Зайшли, — каже він, — в одну хату, в якій щось "не здали", взяв шуп та потикав навмання долівку. Випадково натрапив. Господар просить: "Не забирай, бо не виживемо". Він вийшов до активістів, каже: "Немає нічого на городі". А потім, — оповідає він, — у 1943-му в Черкаському концтаборі, де щодень по п'ятдесят чоловік розстрілювали, підходить якийсь дядько та й питає: "Ти пам'ятаєш мене, пригадуєш 33-ій?" "Оце, — каже, — завтра встанеш раненько і йди цією дорогою". Так він і врятувався. Говорити про якісь великі, незалежні від нас речі завжди дуже просто. Кононовичу йдеться про те, що, коли хочеш залишитися людиною, варто ставити питання: "Чи можу я в цій ситуації вести себе по-людськи, чи ні?"

М. С.: *І питання наостанок — тут прозвучала фраза, що нинішній час породжує колізію менш трагічні, ніж 1930-ті роки. Яка перспектива їхнього осмислення?*

Д. С.: Якщо збережеться бажання мислити, якщо люди не перетворяться у функції, — бо при глобалізації людина як така вже втрачає своє значення унікальної особистості так само, як і за часів сталінізму, бо глобальні технології потребують чіткого забезпечення певних процесів — то, очевидно, що так. Немає безталанних поколінь. Інша річ, що навіть роман "Тема для медитації" пробивав собі дорогу три чи чотири роки. Усе залежить від того, наскільки така проблематика ввійде в публічну сферу.

Зрештою, з'являються такі твори чи ні, — я не бачу в цьому проблеми. Усі ми дорослішаємо й рано чи пізно перед кожним із нас постане питання: хто я такий, в якій системі координат себе осмислювати. Бо ж завтра — смерть. Це найбільша таїна. Ми все життя готуємося до смерті й у тій чи іншій формі потребуємо сповіді. Тому відповідь, я думаю, тут цілком очевидна... Інша річ, чи це потрібно буде суспільству? Яким буде суспільство? Я тієї відповіді не знаю і, чесно кажучи, — не надто тим переймаюся.

В. Г.: Нам треба не стільки світової, скільки самим собі сказати, що з нами відбулося у ХХ сторіччі, і Кононович саме це й зробив своїм романом. Але почав він не вчора, — ще двадцять років тому він написав повість "Повернення", яка й нині залишається суперсучасною. Він заносив цей твір у різні редакції. Але ніхто не прийняв, хоча тоді вже починалася "перестройка", вже можна було видавати книжки принаймні без "паровоза". Потім він писав детективи (правда, ще перекладав Бодріяра та інших філософів), але, зрештою, щось у ньому сиділо таке, що він вирішив сказати, чого він просто не міг не сказати в цирку української нової прози. Сказати про наше покоління. Тому скільки часу треба буде теперішньому поколінню, щоб про себе так сказати? Не знаю.

● Розробка проекту й інтерв'ю — Микола СКИБА
Фото автора



МОЯ НАЙКРАЩА КНИЖКА ВИЙШЛА В «ПРОСВІТІ»

Так уже трапилося в нашому житті, що письменницька праця набула іншої тональності й іншого забарвлення. Маю на увазі не творчий процес, який був і є найвищим благом. Уміння творити закладене в кожній людині: хтось знаходить себе в городництві, хтось — мерезить полотно. Хтось — у спорті.

У час народження літературного твору людина ділиться з іншими своїм пізнанням світу, проникає в тонкощі буття, глибини психіки. Вона схожа на юриста і дослідника, на вчителя і актора. Слово до слова, мов камінчик до камінчика, ми будемо палати й кораблі своєї уяви. Але що ж змінилося в процесі роботи письменника? Багато хто творить, пригнічений думкою, що попередні книги були мертвонародженими, адже так і не побачили світу. Кораблі завмирають на будівельних майданчиках. Усе це тому, що культурні цінності досі ще не повернені зі смітників.

Так було і з моїми книгами, які тривалий час зависали у шухляді стола чи на підвіконні. Це типово для провінційного писака — у видавництвах тебе відфутболують або пропонують заплатити якусь суму, аби видання з'явилося на світ. Думаю, що варто щось кардинально змінити в цій справі — приймати рукописи на конкурсній основі чи щось подібне. Але сонце і без цього світить, дерева цвітуть.

Мені пощастило — книжка «Портрет жінки у профіль з рушницею» побачила світ. Писалася вона в найскладніший період життя і тому особливо дорога. Підтримку в цій справі надали редактор газети «Слово Просвіти» письменниця Любов Голота та депутат Верховної Ради, голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка Павло Мовчан.

У рекордно короткий термін книга вийшла завдяки тому, що директор видавництва Василь Клічак проявив високий професіоналізм. Він подбав про красиве оформлення видання, про оригінальну верстку.

Тож низький уклін вам, дорогі!



Любов ПОНОМАРЕНКО,
письменниця

Нова книга **Любові Пономаренко** «Портрет жінки у профіль з рушницею», видана ВЦ «Просвіта», — одне з кращих цьогорічних українських прозових видань. Книгу склали оповідання, об'єднані трьома циклами («І листя замітає сліди», «Душа на гілочці ліщини» та «Плач перелітної птахи»), і дві повісті — «На срібному човні» та «Неба дістати».

Характерна риса творчості Любові Пономаренко — загадковість сюжету. Коли читаєш будь-який її текст, складається враження, що ось-ось утратиш ниточку сюжету, випаде вона з рук (з уяви) і вже не збачнеш, про що мова, звідки й куди йдуть герої, чому. Це — мозаїка образів, яка залишає право (зможу?) самому читачеві скласти калейдоскоп. Саме таким є оповідання «Дві в колодязі», де дівчишко, яке звикло пересуватися по мавп'ячому, поселяється на правах служниці в будинку вдови. Дивна дівчинка, дивне ім'я Половинка і чудернацька, майже моторошна, історія із божевільним закінченням: «Блимав нічник. На ліжку лежав її чоловік, а навколо поралися вісім Половинок. Намагалися стягти черевики, прикладали голови до серця, бризкали на нього водою. А одна стояла на вікні у повний зріст і тихо грала на скрипці».

В українській літературі є таке поняття «хімерна проза». Ніхто до цього часу не зміг дати чіткого визначення, що це таке, але всі впізнають її безпомилково — інтуїтивно. Так, багато прозових творів Любові Пономаренко можна назвати химерними. Це історії долі — іноді детективні, іноді трагічні, але завжди з настроєвістю, яку в народі називають «мурахи — спиною». Цю настроєвість авторці вдається так хитро

вплітати в оповідь, що пояснити секрет вплітання практично неможливо. Ці історії треба читати, але в жодному випадку не переказувати, бо все губиться, зникає таємниця. Слухачеві тоді важко пояснити, що так вразило вас ув історіях про старого німця, який вирощував нагідки, про в'язня, який закохався в листи, написані божевільною жінкою, про кохану художника — Альку, яка сама почала малювати, про бандуристку, яка просила милостину, про жінок, які знаходили і втрачали своє щастя, про...

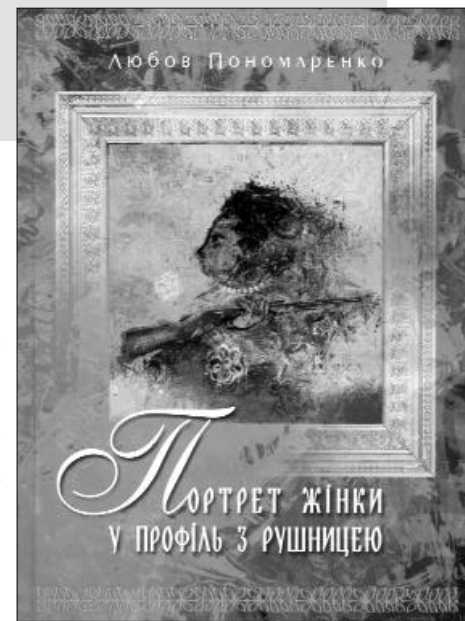
А ще ці твори можна назвати нотатками з моралі,

який рятує покритку з дитиною, хоча знає, що щастя (та навіть спокою!) цей вчинок йому не принесе. Боротьба героїв Пономаренко нагадує бунт — швидкоплинний і без бажаних результатів. Будь-який крок у бік є стихійним, неродуманим і вже тому — приреченим на поразку. Меланхолійні й часто трагічні історії героїв сприймаються читачем на рівні настроєвості завдяки глибокій психологічній характеристиці персонажів — мистецтву, яке Любов Пономаренко опанувала досконало. Її талант людинознавця, вміння поєднати психологічний

стану душі монологами — звичайними й внутрішніми, які найкраще підходять для такої мети, адже читач ніби розмовляє з героєм, точніше, — герой сповідається читачеві, що викликає довіру в останнього. Важливу роль у створенні належного рівня довіри (який граничить із «примірянням» ролі героя читачем) у Пономаренко відіграє художня деталь, яка залишає читачеві можливість відчувати й домалювати все не висловлене автором, а ще — ця деталь дає змогу передбачити фінал твору. Так, оповідання «Для кого звільнилась кімната?» починається: «Порвана ніч, мов плащаниця, звисає з опалого вікна». І хоча далі йдеться про героїню, якій доля дала шанс усе змінити на краще, читач уже відчуває, що цим шансом вона не скориста-

ється. Так само після фрази «За Прочаном схлипнули двері» читач не сподівається нічого доброго для Прочана. Талант письменниці, її майстерність та підбір сюжетів створюють відчуття меланхолії й трагедійності, а може, катарсису? Любов Пономаренко — музикант у літературі. Музикант, який грає на струнах читацьких уяви й душі. Вона робить це так віртуозно, що потім струни ще довго вібрують, не можуть знайти спокою. Фрази, сюжети, відчуття переповнюють вас, ховаються, щоб потім виникнути — ніби нізвідки. Так, це не просто — носити в собі чужий досвід, чуже життя, але хіба то вина авторки? Адже ви самі взяли до рук цю книгу, свідомі таланту Любові Пономаренко.

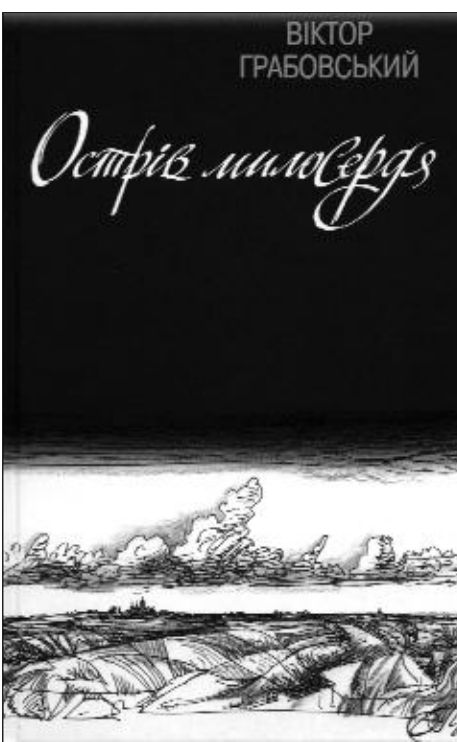
КАЛЕЙДОСКОП ДУШІ



фрагментами недосконалої світу. Любов Пономаренко одна з тих, хто впроваджує концепцію (вже майже традиційну для української літератури) Д. Бонгефера — нової релігійності. Її герої — метафізичні сироти, які беруть на себе роль Христа, — страждання заради спасіння світу або просто — тих, хто поруч. Особливо характерно це для великих прозових творів. Такими є старий учитель із повісті «Неба дістати» і його улюблений учень — люди, які прагнуть справедливості, але через обставини й власний характер лише чекають, що щось у цьому світі зміниться. Таким є будівничий у повісті «На сріб-

аналіз та емоційний підтекст спонукають читача не просто до прочитання, а справді співпереживання. Причому — все це відбувається без прямого втручання автора. Письменниця користується для реалізації зображення

«ТВІЙ АНГОЛ БЕРЕЖЕ ТРОЯНДУ СЕРЦЯ»



Книга **Віктора ГРАБОВСЬКОГО** «Острів милосердя» має три береги — «Берег віри», «Берег надії», «Берег любові». Саме так називаються цикли поезій, саме до цих берегів пропонується причалити читачеві. До якого б ти не доплив, — потрапиш на острів милосердя, де «Така тиха притишена тиша, — триває причасття снів, хоч уже прокинулись крила. Так мовчно і непорочно, хоч горло уже лоскоче несмілий промінь слова». Але кожна назва — відносна, тому

не очікуйте милосердного спокою від прочитання, бо поезія і спокій — несумісні. Навіть більше — пірамідальний спокій не для Ліричного Героя Віктора Грабовського, який захоплюється, закохується, розчаровується, бунтує й, урешті, зізнається: «Ой маю ж того щастя, маю та повні жмені, Несу, не ховаючи, сльози кленів. Ой пече ж мені щастя, пече долоні білі. А де втечи...»

Герой Грабовського ізольований від сухого «раціо», він живе в прасвіті, коли людина ще не була отруєна надміром цивілізації, жила у світі й носила світ у собі. Усе, про що пише Грабовський, це внутрішній світ людини, такий собі екскурс у світ, де «я» дорівнює поезії, адже все інше не можна пережити, перевідчувати, а без цієї процедури вийде не вірш, а форма.

Світ поезії Грабовського — язичницько-християнський. У ньому достатньо місця любові до Господа й любові до кожного дерева й каменя — як окремої святині. Але, насамперед, це — любов до себе у світі, впевненість у тому, що, яким би цей світ не був, яким би богам не належав, людина в ньому — істота люблена: «Коли в усьому світі, мов у лісі — мовчать серця, до кого не озвешся — хай не притлумлює чуття пекельна дійсність, твій Ангол не забудь Сей Сад... Хоча б які крутило завірху, хоч би які знялися суховії, Свята Любов рятує нас від скрухи, якщо не піддамося безнадії. Твій Ангол береже троянду серця, плекаючи той квіт лишень для тебе», — і ще — «Моя ж молитва — се мої ліси, правічні й вічні, мов саме буття. Вона росте і до-ростає сонця, щоби Природі скласти пошанівок».

А ще в «Острові милосердя» багато перекладів, адже Віктор Грабовський ще й талановитий перекладач. Кажуть, по перекладних творах можна скласти портрет поета-перекладача, адже саме він вибирає ці твори, надає їм нового звучання, навіть більше — привласнює. Невипадковим є зацікавлення творчістю Ярослава Івашкевича, адже цей поет, як ніхто, табував місто, вважаючи його джерелом усіх бід, стіною, яка заважає єднанню людини з природою. В одному зі своїх творів Івашкевич навіть проводить Героя «через Віслу», вважаючи, що звільнитися від міста можна лише шляхом самогубства. У поезії Віктора Грабовського теж немає місця урбаністичним мотивам. А ще герої Івашкевича часто сумують за «wiatrem z Ukrainy», який так любить Ліричний Герой Грабовського. І, найголовніше, — ставлення до поезії: «Вірші не пишуть — вірші вимовляють, слова ростуть у серці, мов тісто на дріжджах (дріжджах душі?) тісто шафранове перемішується з тістом чорним, житнім, а потім це тісто їдять люди, звірята; кожне слово виросло криком, але кричати вночі не можна, тож тихше, тихше вимовляй вірші».

Невипадковими є й переклади з Кароля Войтили, адже саме ця людина була одним із Пророків Любові. Грабовський перекладає не лише польських поетів, у нього є чудові переклади з білоруса Ригора Барадуліна, котрий через відомі всім обставини потрапив у рідній країні до списку «небажаних поетів», і з болгарина Николи Хайтова. Цей список досить великий. Цікавим є й підбір текстів. Так, із Олек-

сандра Блока Грабовський чомусь вибирає саме цей вірш: «Всё на земле умрет — и мать, и младость, Жена изменит, и покинет друг. Но ты учишь вкушать иную сладость, Глядясь в холодный и полярный круг. Бери свой челн, плыви на дальний полюс В стенах из льда — и тихо забывай, Как там любили, гибли и боролись... И забывай страстей бывалый край. И к вздрагиваньям медленного хлада Усталую ты душу приучи, Чтоб было здесь ей ничего не надо, Когда оттуда ринутся лучи». Діалог порівняння — переклад: «Все на Землі помре — і неня, й юність, дружина зрадить і покине друг. Але ти вчись і на спекотній доні збазнуй, чим диха заполярний круг. Бери свій човен і пливи на полюс у криги світ — і тихо забувай, як тут любили, гибли й боролись, і не спогадуй шалу давній край. Й служить тремтінню мерзнутого тіла присилуй серце, навчене згорять, щоб тут йому нічого не кортіло, як звідти ринуть вогняні моря».

Ось такий він, Віктор Грабовський. Поет і талановитий перекладач, який сьогодні презентує читачеві збірку «Острів милосердя». Збірку, яка, як уже було сказано, позбавлена сухих форм. Правда, натомість є інша небезпека — самовичерпання, адже балансування між собою і собою іноді загрожує поверненням або закінченням. Але поки цього не сталося, читач має змогу насолоджуватися хорошою поезією Віктора Грабовського й добротним виданням його книги.

Сторінку підготувала
Марія КРИШТОПА



Якщо вдатися до умовного часу, то можна діяти прикрих висновків. Наприклад, малоїмовірно, щоб пересічний українець колись дізнався ім'я Володимира ГРИШКА. Заповненню білої плями посприяли події на Майдані та зміна влади... За інших обставин один із кращих тенорів світу не повернувся б на Батьківщину, а ми б і далі перебували в ілюзії щодо місця України в світовому світі. Слава Богу, нині маємо можливість на пряму поспілкуватися з паном Володимиром.

— Ппане Гришко, довгий час Ви працювали за кордоном. Україна Вас мало знає... Розкажіть трохи про себе...

— Моє дитинство та юність пройшли в Московському районі Києва, котрий у народі називають "сталінка". Доволі хуліганська місцина, але, як бачите, хуліган із мене вийшов нікудишній. Школа, музика, спів у хорі... Першим викладачем була Ніна Іванівна Стеценко, вічна їй пам'ять, вона вже в кращому світі... Коли була зайнята іншими уроками, то дозволяла мені бренькати на гітарі. П'ятнадцятилітній, я просто марив гітарою. За цим інструментом проводив ледь не всю добу. Вночі, коли всі спали, я обгортав струни тканиною і вправляв тихенько пасажі. Мабуть, саме тоді закладалася основи моєї майбутньої професії. Потім училище Гієра і Зоя Петрівна Христинч, котра вивела мене в світ міжнародних конкурсів. Оце, мабуть, коротко...

— В одному з інтерв'ю про Вас написали, що залишається українцем, де б не були... На Вашу думку, що маєтись на увазі?

— Залишатися українцем велика честь. І це не високі слова, а правда. Після багаторічного перебування за кордоном я нарешті вдома. Дивовижно, але свою країну я пізнавав здебільшого за її межами. Саме там мені відкрилася її справжня історія. Зазнайомився з українською діаспорою та з колішніми вояками УПА...

— Якби пофантазувати на тему... Скажімо, уявити, що Ви народилися в російській імперії, котра завжди була ласою до наших талантів... Як тоді б складалася Ваша доля?

— Думаю, що при всьому жаданні, імперія ніколи не присвоїть собі Олександра Довженка, Сергія Бондарчука, Малевича, Богомазова, Гоголя... Зараз той час, коли українські скарби мають бути повернуті. Навіть імена тих українців, котрі асоціативно зрослися з імперією. Маємо про них знати. А ким би я тоді був... Мабуть, Гришко і тоді належав би не тільки Україні, а й усьому світові. Так само, як і мій друг Лучано Паворотті. Він теж належить світові. Неможливо талант увібгати в рамки однієї держави.

— Знаєте, коли я запитувала про імперію, то згадала нашого знаменитого Козловського... Знаю, що в нього був проект записати українські колядки. Десь вони так і зникли чи загорілися в архівах...

— В українській діаспорі до мене зверталися по допомогу якщо не віднайти проект Козловського, то принаймні відновити записи українських колядок та щедрівок. Я мушу зробити, бо це — унікальні речі.

— Для провідних театрів світу Ви більш ніж бажана персона. Тепер в Україні... Надовго?

— Думаю, що назавжди. Я повернувся. Двадцять років їздив з Європи доеньки. Тепер буде навпаки: їздитиму в гості в Європу.

— У підсвідомості виникає паралель із Крушельницькою. Можливо, не найкраща... Тим не менше чи не тривожитесь, що загрозите в побитих дріб'язках та інтригах, котрі рано чи пізно батьківщина розгорне перед Вами уповні?

— Знаю істину, що ні за які гроші не купити таланту й життєвого досвіду. Я багато знаю і багато бачив. І ці знання допоможуть мені.

— Крім знань, вочевидь, треба мати ще й чітку концепцію української культури. Адже Ви радник нашого Президента...

— З Віктором Андрійовичем я знайомий уже десять років, ще від-

тоді, як він запросив мене до Національного банку співати для українських сиріт. Зараз у нас великі плани. Відродження Батурина, Хортиці, повернення українських талантів в Україну. Маю на увазі Марію Гулегіну, Анатолія Кочергу, Вікторію Лук'янець... Мені дуже приємно, що в Україні відбуватимуться міжнародні фестивалі оперного мистецтва і приїжджатимуть ці люди і славитимуть нашу культуру. В програмі також реформа музичних та драматичних театрів. Насамперед, йдеться про меценатство. Над проектом цього закону зараз працюємо. Без нього нічого не вийде. В Україні є люди, які не тільки можуть, а й хочуть оплатити виставку відомих художників, спонсорувати кошти на постановку вистави чи опери. Нам не потрібно придумувати велосипед...

— Цей велосипед уже спокійно їздить Європою...

— Дуже непогано їздить. І тоді до нас приїжджатимуть суперзірки, й усе буде гаразд. Наприклад, я давно вже прохав свого друга й партнера по Метрополітен Лучано Паворотті відвідати Україну. Адже, кажу, такі люди, така земля... А він

НЕМОЖЛИВО ТАЛАНТ УВІБГАТИ В РАМКИ ОДНІЄЇ ДЕРЖАВИ

мені відповідав: "Ні, не час". Тільки от нещодавно приїхав...

— У Вас не виникало ідей заспівати разом із Паворотті на Майдані після перемоги революції? Це був би неперевершений, ну, просто золотий зіздіток у тім'я пам'яті! Адже свого часу співав Шалаліп у Києві перед простими людьми на площі біля цирку...

— Знаєте, такого досвіду не було ні в мене, ні в Паворотті... Хоча під час революції я приїхав з Європи та був разом із людьми на Майдані, і співав разом із усіма. Між виборчими турами я мав концерти за кордоном. У них брали участь євреї, татари, італійці, канадці, німці. Коли ми завершували, я виходив із українським прапором і глядачі скандували "Ющенко". Звичайно, було б прекрасно, якби приїхали Монсерат Кабальє, Стінг, Мадонна і привітали нас.

— Але згадаєте мої слова: вони будуть приїжджати... Щодо концерту Лучано Паворотті... Так, я розумію, квитки дорогі... Але я приводин людей на репетиції, скільки міг, до сорока людей побували на генеральній репетиції незрівняного Паворотті. Мені було приємно, коли Президент сказав, що ми й далі будемо підтримувати й надавати державного статусу таким візітам. Україні це дуже потрібно. До речі, Лучано в такому захопленні від Майдану та українських жінок — найчарівніших жінок світу...

— Маєстро не хотів побачити це трохи України? Карпати, Львів...

— Звичайно, хотів. Але в Паворотті день розписаний по секундах. Та й не забувайте, що йому вже за сімдесят.

— На вигляд молодший...

— Секрет простий: молода дружина... Вона завжди стимулює.



— В яких театрах Вам довелося працювати і, можливо, якісь нюанси, котрі відомі тільки Вам...

— У кількох словах не розкажеш... Це провідні театри світу: Нью-Йорк, Сан-Франциско, Хьюстона, Детройта, Вашингтона, Парижа, Мадрида... Дуже багато. Як вибрати із них найкращий? Думаю, що сьогодні це Марійський імператорський театр із всесвітньо відомим диригентом Валерієм Георгієвим. Україна також має ушавленого диригента — Романа Кофманна.

— А в якому театрі Вам, як то кажуть, найлегше диригується?

— Не скажу, що в українському... Там якось завжди хвилювання... Мабуть, Метрополітен-опера. Мій колега охарактеризував цю сцену досить точно: на ній можна діткнути зірки. Йдеться не тільки про неперевершену акустику, там публіка особлива, вона знає кожну ноту. Прослухавши оперу вже сотні разів, вона вихоплює і цінує нюанси, розрізняє модуляції кожного співака.

— І не страшно співати перед такою обзіною публікою?

— Я — професіонал. І взагалі вважаю, що особливо нервуватися перед концертом не варто. Адже все відбивається на якості звучання...

— Легко сказати "не нервувати-ся"... Навіть просто очікуючи Вас, у мене змінюється пульс... Як Ви готуєтесь до сцени, може, медитуєте?

— Так, медитую. Промовляю "Отче наш", молюся до свого покровителя святого Володимира і до своєї мами, якої вже немає. Я налштовуюся на такий стан, щоб співати, як Лучано і навіть краще.

— Реально поп-зірку можна "зробити", але чи можлива "розкрутка" посереднього оперного співака? Ми моволі зринає ім'я Миколи Баскова...

— Я навіть чекав на такий поворот запитання... Мене часто про це запитують. Можу тільки сказати, що Микола Басков — розумна молода людина. На заході його називають "російським Бочеллі". Тому що він може співати і оперу, і естраду. До нього неоднозначне ставлення, це правда. Але я не кину каменем у нього. Вважаю, що він добре виконує такий, здавалося б, неподруваний репертуар. Після "пома-ранчевих" подій довкола Баскова виник скандал. У Черкасах, де він мав концерт, на сцену кинули пляшку із пальною сумішшю, потім мусувалася тема, щоб зробити Баскова персоною нон-грата...

— На це була причина: агітаційні тури за Януковича...

— Так, але сторінка історії вже перегорнула. Ми не можемо свідомо подразнювати конфлікт, тим більше "вішати" всіх собак на митця. Не така в нього місія, митець, навпаки, має нести консолідуюче начало.

— На жаль, у даному випадку складно назвати Баскова консолідуючим началом, але, наразі, дамо йому спокій. Краще зачепимо іншу тему... Сьогодні Міністерство культури робить кроки, які мають неадекватний відгук у пресі. Що Ви можете сказати про ці кроки, які з них, на Вашу думку, дилетантські, може, щось порадили б не робити...

— Складне питання... Переко-наний, що на таких високих чиновницьких посадах людина зобов'язана добре думати, перед тим як щось сказати чи діяти. Зараз у нас виникли проблеми і з театром Лесі Українки, і зі студією Олександра Довженка. Упевнений, що через доброзичливу розмову ми зможемо досягти більше ніж через

ГІСТЬ НОМЕРА

суди. Але в даному випадку хочеться стати на захист нашого міністра культури. Конфлікт, в основному, виник тому, що люди не хочуть розрізняти посади менеджера та художнього керівника. На заході це вже давно розділено: є арт-директор і є дженерал-директор. У театрі повинна бути конкуренція, плюралізм опінії, одна людина не спроможна всидіти на трьох стільцях одночасно.

— Це очевидно. Але скажіть ще так... Оперний театр може вмістити не так уже й багато людей. Решта задовольняється компакт-дисками, тому що спеціалізованої радіохвилі, на котрій звучало б класичне мистецтво, у нас немає...

— На жаль, це так. На заході існує не тільки окрема радіохвиля для класичного мистецтва, але й шосуботи йде пряма трансляція з Метрополітен-опери, котру слухає Європа, Америка й навіть Гондурас. Думаю, що нам просто необхідно започаткувати такі трансляції. Необов'язково з Метрополітен, це може бути Віденська опера, Ласкала... Цю ідею я буду проштовхувати, як радник Президента в питаннях культури.

— Був колись цукровий магнат Терещенко, рівень освіти котрого, розумовий та душевний розвиток не дозволяли йому розтрянкувати гроші на ресторації та жінок, був Третяков, інші... Як нам виховати меценатів такого штибу?

— Не все так погано. Наприклад, основним спонсором Паворотті в Україні став "Союз-Віктан". Це дуже дорогий проект. Мені сподобалася відповідь одного зі співзасновників цієї компанії. Він сказав, що хоче зробити подарунок своїй державі й хоче слухати Паворотті в Україні, і щоб поруч сидів його батько.

— На Вашу думку, як привабити тих українських співаків, які працюють за кордоном, як їх "спокусити" Батьківщиною?

— Усе впирається в хрещеного батька: поки ми не впровадимо закону про меценатство, віз скриптіме старою колією... Марійський театр спонсорує російський "Газпром" та концерн "Балтика". Ми також знайдемо тих заможних панів, які матимуть за честь спонсорувати театри. Тоді й наші зірки повернуться.

— Будемо сподіватися... Насамкінець хотілося б почути від Гришка щось не пов'язане з його професією... Може, маєте якусь особливу хобі, може, любите на мотоциклах погасати?

— Схоже, що Ви телепат... Я і справді люблю погасати на мотоциклі. І колись так погасав перед виставою в Метрополітен, що ледве голови собі не зніс. Обдер добряче ногу і шкандибав по сцені... Керівництво сказало: "Боже, пане Гришко, більше не робіть такого". Взагалі я захоплююся раритетними автомобілями. Люблю в них порпатися, а тріснувши молоточком по пальцях, вдатися до особливої лексики нашої милозвучної мови... Трохи відпружуюся від шаленого розкладу...

— Пан, мабуть, вибухової натури?

— Так, я холерик. Це часто відає рикошетом по людях, котрі оточують мене і не витримують такого темпу. Як кожен холерик, можу накричати, насварити, але потім прошу вибачення за нестриманість. Такий я вже є... Одного дня в Петербурзі, іншого в Римі, потім маю концерт у Мадриді... Паворотті якось сказав, що мене краще "вбити", бо співаку заборонено так часто співати. Може, й так... Лучано співає тричі на тиждень. Усе. Це — закон. Решту часу він їсть свої улюблені спагеті і грає в преферанс.

— А що смакує Володимиріу Гришкові?

— Він не вередливий: любить гречку й особливо наш національний наркотик — сало.

— Розпитувала
Уляна ГЛІБЧУК



МАЙСТЕРНЯ

НА ДУМСЬКОМУ
МАЙДАНІ

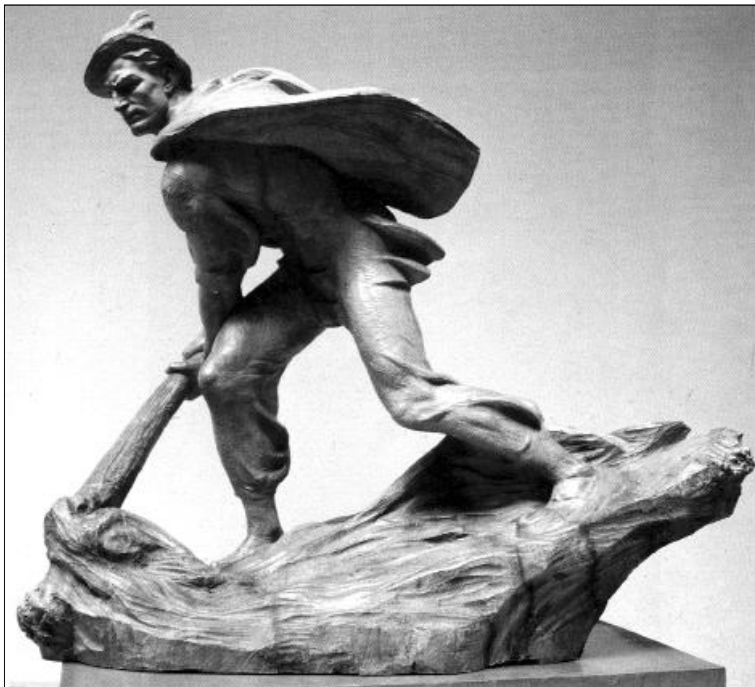
Коли ви чули першого соловейка? Ще не так давно відповідь більшості була: "Щойно!"... Він для киян співав посеред міста в палісаді, на колишньому Думському майдані. Тут у сімдесятих роках була зелена затишна оаза, з-під якої історичний ґрунт ще не вивезли геть, і тому голос соловейка щоденно змагався з подзвоном прогресу. Це місце було саме там, де зараз на Печерських воротах стоїть архістратиг. І якщо пригледітися уважно, то "ошую", себто по ліву руку від нього, ще зринуть перед зором старожила-киянина постаті видатних митців, котрі входять і виходять із триповерхового барокового будинку — Спілки художників. Тут, на третьому поверсі, часто відбуваються вернісажі (даруйте часові перенесення, — що ті тридцять літ для історії! Єдина мить і на одному з них я, початкуючий заступник директора обласного Художнього фонду, бачу малу скульптурну роботу, яка запала мені в пам'ять, а якщо відверто — зворушила, розгойдала уяву, пробудила симпатію до молодого, стрункого і вродливого легіня, що мужньо долає стрімку течію карпатської ріки, скеровуючи плота-дарабу вниз, між скелястими берегами, порогами, кручами... До речі, постать архістратига — також робота цього автора, пізніша...

Я запам'ятав тоді ім'я скульптора — Валентин Зноба, і невдовзі з ним познайомився. Високий, стрункий блондин із доброзичливою усмішкою і уважним поглядом митця, який — я це одразу відчув — бачить у вас, перш за все, імовірного героя своїх скульптурних композицій. Бачить, як ведеться в справжньому мистецтві, своєрідність і духовний стан без зайвих прикрас і награних манер...

За службовим обов'язком буваю в майстерні батька й сина, Івана й Валентина Знобів, що на вулиці Перспективній, 2-в. Майстерня скульпторів — це справжнє обличчя всесвіту. Погруддя й постаті сучасників, класичних персонажів, фантастичних героїв, політичних діячів у мармурі й бронзі, оргсклі й звичайній глині чи гіпсі зібрані, незалежно від переконань і вірувань, заслуг і історичного призначення — мовби на думне віче, і уважним поглядом оцінюють нас — поглядом, який є своєрідним "сертифікатом якості", підвладним тільки авторів. Часом стає не по собі від спілкування з цими мовчазними учасниками діатриби. Мимохіть погоджуєшся з Цицероном — "Cum tacent, clamant" (коли мовчать, кричать. (лат)). Справді,



Санліс.
Анна Ярославна



"Бокораш"

ЧОЛОМ, БОКОРАШЕ!

ці витвори, в які вкладено філігранну майстерність, тонкі відчуття, високий творчий помисел і часові прерогативи, силою свого особистісного світосприйняття оживлюють мармур і метал, мають право голосу!... промовляють!

Сьогодні авторам уже дозволено бути самими собою, і Валентин Зноба відверто зізнається: не політика є метою моєї творчої праці! А я розумію це по-своєму — лише маестро Час сам розсудить, хто з героїв "про", а хто — "контра". Згадалося: до чергового "полум'яного" ювілею званням скульпторам Василю Бородаю, Валентині й Іванові Знобам замовлено композицію на пагорбі біля готелю "Москва", нині "Україна". Ми з п. Валентином шукали придатне просторе приміщення, де б можна було влаштувати майстерню для виконання цього урядового, а точніше, цековського доручення... А на початку 90-их та гідність, з якою митець, тодішній депутат ВР, сприйняв скинення в небуття червоногранітного "вождя народів" й іже з ним, викликала в мене глибоку повагу до творчого "Я" Художника Валентина Зноби. За кілька літ саме на цьому майдані він поставив і архістратига Михаїла, і (династія Знобів не перервана, тут син Микола, "Зноба-III", доклав хисту) композицію "Козак Мамай", що стала чи не найулюбленішим монументом столиці: головні "арбітри" енергетично-сенсорної сприйнятності твору, діти і молодь, до золотого блиску відполіровують і Мамаю, і його коня, позуючи перед об'єктами — світлина на згадку про місто-красень Київ...

Козак Мамай, народний герой, захисник-характерник, дотепний фольклорний співрозмовник, улюбленець усіх поколінь українців, не випадково прийшов із майстерні Знобів, тепер уже Валентина і Миколи, батька й сина. Адже Валентин родом із Січеславського краю, і від свого батька Івана не раз чув про козацькі пракорені роду, в якому особливу шану мав козак на прізвище Зноб.

Від нього й звуться нащадки Знобами. І священна традиція запорозького краю — повага до лицарського **декалогу** шляхетності, себто до спадкових засад родинного й громадського устрою, фахової досконалості, творчої непогамовності, почуття святого обов'язку перед рідним краєм, ушлявлення Отечества не словами, а потужним творчим доробком — усе це риси,

Перебуваючи з державним візитом у Франції, Президент України Віктор Ющенко відкрив у місті Санліс пам'ятник славетній Анні Ярославні, киянці, яка стала королевою Франції. Автор скульптурного портрета Валентин Зноба. Про нього читачам "СП" розповідає письменник Борис Списаренко.



У майстерні Знобів

які закладав Іван Зноба в майбутньому спадкоємцеві палкого мистецького духу сімейної династії...

Із чого все починалося в творчому становленні молодого художника? Чим найбільше захоплювався в дитинстві? Як формувалися естетичні переконання й творчий арсенал скульптора, завдяки яким Валентин Зноба досяг перемог у конкурсах визначних проєктів, — а це монументи на Букринському плацдармі, на Поклонній Горі в Москві, біля фасаду Верховної Ради, на Майдані Незалежності столиці, в багатьох країнах далекого й близького зарубіжжя — і подарував людям чудові витвори своїх рук, свого хисту?

СТЕЖКАМИ ЯВОРНИЦЬКОГО

Читачеві, шанувальникові прекрасного, значно легше буде простежити шлях Валентина-скульптора до вершин творчості, якщо відвідати його рідний край

легенд і дійсності, Січеславщину й Запорожжя... Ось хлопці-підлітки, однокласники, відчувши й себе отими вправними козацькими джурами, про яких чували й у сімейному колі, й від мандрівних мудреців, кобзарів, збираються й собі влітку "на Січ". Дніпрові пороги вже затоплені, але пам'ять і про Будила, й про Ненаситця — пороги, котрі чатували з правіку на сміливців (таких, як той, що потім постане в образі карпатського бокораша!) і часом поглинали їхні дуби, чайки, каравели — живе ця пам'ять! Прийшовши ж із хлоп'ячим кошем до Історичного музею в Дніпропетровську, Валентин із друзями потрапляють до середовища, сформованого професором Дмитром Яворницьким, невтомним скарбничим нашої січової слави... А острів Хортиця в Запоріжжі мовби суворо запитає юних — чи пам'ятаєте славу прадідів великих? Незабутнім стало побачення з хортицьким дубом-патріархом, знайомство з нащадками запорозького козацтва, вечірні бесіди з учителем-дослідником рід-

за його перемоги й незламний дух для юного Валентина Зноби були спонукою до вивчення історії рідного краю, і хлопець ділиться з батьком своїми роздумами в бесідах під час поїздки, творчих відряджень, куди скульптор Іван Зноба бере з собою сина.

Понад два роки воєнного лихоліття були нелегкими для родини Знобів. Дванадцятирічному Валентині доводиться замінити в родині батька-фронтовика, виконувати важку й відповідальну чоловічу роботу. А, отже, й мислити і триматися вже по-дорослому. Війна не питає, скільки кому років, вона — жорстока й смертельно небезпечна атестація характеру, перевірка на виживання. Гордо збагнув, може, й не без гіркоти — клята війна робить із джури козака!.. Змінюються вороги, але не змінюється козацький народ українці, не полишає напризволяще прабатьківської землі, гідно зносить злидні й холод, втрату дорогих людей, плекає своє незламне устремління до життя, до сонця, до омріяної Волі!

У вільні від домашніх клопотів

ного краю біля похідного багаття — то все віхи-миттевості на віку!

А найпотужнішим "тотемом" молодих є імена легендарних державців, котрі у славі Січ своїми перемогами в боях із ворогами України. Дорошенко, Сагайдачний, Сірко, Хмельницький, Байда... Про них — пісні допізна в дружньому колі під яскравими південними зорями... Хіба таке забувається!..

Мов магнітом притягує цю юнь село Капулівка, де покоївся тоді кошовий Іван Сірко. Про нього, характерника, талановитого козацького воєначальника, здається, пам'ятає кожний байрак, кожна билинка степового полину, бо тут, очима путівцями-дорогами не раз марширувало, чи й кралось під "нічний сонцем" бойове товариство січовиків, кермоване батьком-отаманом так, що не програто жодного поєдинку!.. Ось де наука долати життєві пороги, підступні хвилі й одержувати тільки перемогу! Легенди про Сірка, його буцімто відтятую руку з шаблею, гордість

години Валентин знаходить час для одного з найбільших своїх захоплень — малює, виліплює з глини тваринки, шаржовані портрети друзів, шахові фігури. З-під його гострого саморобного ножа на світ з'являються різьблені шаблі й списи, козаки, і навіть мініатюрні вершники в козацьких строях. Так учить дійсність, історія, вчать ідеали, до яких прагне молоде ество... Коли в повоєнні роки навчатиметься в майстерні видатного українського скульптора Михаїла Лисенка, вчитель помітить, що цей юнак наділений природним відчуттям особливостей матеріалу, з яким працює. На запитання: чи любить він використовувати для скульптури деревину? — відповідь: Дуже! Надто ж — найдоступніших на південних теренах порід дерев — акації, тополі, осокора, вишні. Відрізняю їх і за кольором, і за ароматом! Адже й пахне кожна деревина якось особливо, й ніби внутрішня тепло в кожній — своє... та й камень, чував, навіть пульсує — з час-



Фото Г. Оберської

Дружина, народна художниця України Тетяна Голембієвська

тотою один раз на добу... Тож і ставитися треба до кожного матеріалу — як до живої субстанції...

Ось мандруючи "ексклюзивно-експозиційною скарбницею", — своєрідною, розмаїтою виставкою робіт у майстерні скульпторів Валентина й Миколи Знобів та живописця й майстрині малих форм Тетяни Голембієвської (як жарте дружина й матуся — "невідступної берегині творчого вогнища"), звернув увагу на "оживлений" мармур (монументальний образ В'ячеслава Чорновола) і на гранітні погруддя героїв. І раптом митець торкає долонею велетенський сосновий окоренок, що разом із підземними своїми променями-коренями нагадує водночас і велетня, й тотемне божество, й згрупованого на вирішальний кидок екзотичного звіра. Майстер зізнається — використаю отой природний порив, уже закладений у цей згусток лісового чару, й вирізьблю казку — для душі...

Згусток чару. Так уявляється мені художній тезаурус, тобто зібрання золотих думок майстра. Прогностичність яви скульптора незбагненна. Жити у вирі подій і щомить уміти знайти, закарбувати прояв найголовнішого запиту доби — отого, може, єдиного поштовху пульсу в грудях Героя, в тілі Камею, в магнетизмі Духу козацького, мабуть, то і є невсипуща чата митця, Валентина Зноби — Народного художника, номінанта високих національних і міжнародних відзнак від Шевченківської премії до міжнародних лауреатств і звань почесного громадянина європейських міст... А про постать воїна-переможця в пантеоні на Поклонній Горі американський Президент Клінтон сказав, що то постать — інтернаціональна! Тому плакат із зображенням цього Героя в США розтиражовано і його вручають державним діячам.

Але кому з митців не зігріє серця слово, сказане в товариській бесіді відомим державцем — "Щоранку вітаюся з пані Тетяною!" — думаю, віталися не раз і ми з цією одухотвореною україночку, що увічнена в бронзі біля Парламенту. Це й є берегиня, дружина й муза Валентина Зноби, народна художниця Тетяна Голембієвська. Знаю, не лише "лицарські симпатії", а й шаноба до пані Тетяни як до мисткині, в Івана Плюща, який вітається

з нею, — надзвичайна. Та й чи може бути інакше! Ось піднімемося й ми до її майстерні на другий поверх, куди люб'язно запрошує г'зда. Пейзажі, великоформатні натюрморти, живі квіти, виписані "на одному подиху" — все це дає насолоду завдяки невідомій закоханості авторки в красу цвітіння!

ПАРИЖ ЗАЧАРУЄМО

Друзі, я певен, що ви також зупинитесь в зачаруванні перед величною і вродливою героїнею — постаттю французької королеви Анни. Так, це наша Ярославна... А молодий стрункий майстер краси — це хто? Чи не продовжувач династії Знобів? Саме так — скульптор Микола Зноба, і він уже знайшов своєрідне вирішення цього історичного образу. Українка тримає в руці на Біблії, подарованій князем Ярославом Мудрим дочці. На цій святій книзі присягали й присягають державотворці на вірність Франції... Зараз Анна-Ярославна ще раз вирушила на береги Сени.

Художники не переписують історії, їхнє завдання зовсім інше: донести правду в своєму світосприйманні до сучасників і до прийдешніх поколінь. Правда — це розплавлений метал із ливарні, який зараз перейде на себе риси художнього кредо митця. Тут кожна зображена особистість — то іскорка з розплаву, друга кристалів. Історичний баласт — крихта мармуру, що мусить бути відділена від нерукотворного чола Прометея чи нашої посланниці, Королеви, безповоротно відкинута. І невидимою межею між правдивою олюденістю образу й жадібною до Істини особистістю дослідника історії завжди були, є й будуть надтонкі в своїй чутливості пучки скульпторів пальців. Не дарма ж кажуть — серцебиття художника через його руки увиходить до образу...

Є над чим думати митцям — батькові й сину. Та не випадково ж, мабуть, у самому вирі Помаранчевої революції підноситься знобівський Козак-Мамай!..

...Щороку Валентин Зноба бере участь у вшануванні героїв, полеглих на Букринському плацдармі. Там височать постаті, відтворені ним у бронзі. З ними пов'язує автора чимало гарячих дум і спогадів. Багатьох свідків і жертв без-

глуздої стратегії горе-полководців знав особисто. Ось у майстерні бронзове погруддя одного з героїв — генерала Петрова, який артилеристом-капітаном втратив обидві руки в тій смертельній Букринській круговерті, де вирішувалася в 1943-му доля столиці України. Скільки мужності й духовної незборимості в цьому воїні! Знекровлений, тяжко скалічений, він, Петров, спромігся видертися з-під завалів ґрунту й людських тіл, на придніпровські кручі, й вижити, щоб, замінивши живі руки штучними, визволити Україну, пройти війну і визволити світ від одного з тоталітарних метастазів минулого століття — коричневої нечисті. Серед утілених скульптором образів там, на Букринському плацдармі, впізнаєте цього воїна...

...Я часто зупиняюся перед композицією "Козак Мамай" на Майдані Незалежності — адже, співпрацюючи з кобзарями в Кобзарській світлиці Українського Дому, досліджував витоки козацького характерництва, до якого так причетні виразники нашого незвичного духовного гарту, кобзарі, й часто звертався до митців — відомих скульпторів: задумайтеся! Народний герой Козак Мамай — втілений у фольклорі й живописі образ українця! Він нікому не прогрожує, його гідність і відвага, добрий гумор і толерантність є осердям національної ідеї. Кожний такий збірний історичний і водночас романтичний образ, як Байда, Козак Голота, Козак Мамай, — гідний наслідування ідеал у вихованні молоді! Не Рембо, а Мамай виведе нових українців на рівень світових загальнолюдських вершин доброчинності, діловитості, комунікабельності і — патріотизму! Читаймо Мамаєві концепції на його народних живописних портретах: безкорисливість, безстрашність, відданість батьківському краю, козацьким ідеалам, і — шляхетність! Шабля або спис, встромлений у чорнозем — символ землеробської генетичної причетності до клану хлібородів, а не загарбників. Це — наш родовий герб, українці! Встановіть у Столиці!

І от зусиллями "династії Знобів" — таки з'явився в киян ідеолог, взірець, Козак Мамай! Ну й, звісно ж, його кінь. Адже коневі, зізнаюся, українці зобов'язані тим, що,

приручивши його на просторах трипільських угідь, виїхали з епохи неоліту на колесі, винайденому нашими пращурами. Тож, безперечно, знаменною є прихильність молоді до "знобівського" Козака Мамаєва — симпатії є природними лише за наявності генетичного підґрунтя!..

Поміж "зіркових образів", збережених п. Валентином для майбуття, впізнаємо в його майстерні академіка А. Капіцу, космонавта Л. Каденюка, митців, громадських діячів. Серед задумів — і "космічні", але це поки що тільки моделюється... А на початках, панове, не забуваймо, був відважний і окрилений силою віри в перемогу Бокораш, — він упевнено веде плота-дарабу над виром Черемошу...

Замість постскрипту

Задуми цих заміток були зупинилися в своєму русі до читача, бо не вистачило в мене потуги, а точніше, — впливових зв'язків, щоб хоч трохи зрушити за минулої влади справу зі спорудженням пам'ятника В'ячеславу Чорноволу в Києві. Так і залишався монумент у дворі майстерні на Перспективній... І раптом — чую: нова влада говорить митцеві — Так! Тож зважуюся запропонувати ці замальовки до оприлюднення.

Доки "відлежувалися" мої нотатки, вирішилася доля знобівської королеви Анни: Микола виграв міжнародний конкурс, і наша Ярославна їде "на ПМЖ" до Парижа.

Ми вітаємо автора, всю родину славних митців і чекаємо зустрічі з образом королеви Анни в Парижі, В'ячеслава Чорновола — на одній зі столичних площ, добре б, якби то на бульварі Шевченка навпроти Бессарабки! (Час же подбати й про "Пантеон диктатури", куди для історії звести кийські скульптури — Петровського, Косіора, Ульянова-Лєніна, царя Миколи та безліч інших ідеологічних витворів — "Хай відають потомки православних", як казав пушкінський чернець).

Майстерня ж Знобів-Голембієвської є багатим мистецьким середовищем, яке слід надавати для відвідування туристами світу, й вони відкриють для себе, певен, незнану ними Україну в мистецькій голограмі історичних епох.

• Борис СПИСАРЕНКО



Фото Г. Оберської

"Козак Мамай"

ВЕРНІСАЖ

ТВОРЧІ СХОДИНКИ МИХАЙЛА ЯРЕМКІВА

Стрийщина, Дрогобич, Самбір, і ось тепер — Київ. Усе це — географічні адреси тих творчих сходинок, що їх подолав і засвоїв Михайло Яремків. Адже після першої персональної виставки в галереї "Аквапель" у підніжжі Володимирської гірки нинішня за цією ж адресою — вже четверта. Хоча минуло трохи більше року...

Як навесні, долаючи і ламаючи кригу, проростає і квітне радістю все на землі, так і живопис Михайла Яремківа наче набув соковитої живої плоти, засвітився барвами — здається, щільнішими, соковитішими, менш ефемерними стали плоди й квіти, котрі на його картинах знаково оповідають глядачеві про виміри його почуттів.

Михайло Яремків навчався у Самбірському педагогічному училищі, потім у Дрогобицькому педінституті імені Івана Франка, закінчив Прикарпатський університет імені Василя Стефаника й ось уже двадцять років викладає образотворче мистецтво в Самбірському педагогічному коледжі імені Івана Філіпчика, видає книжки, присвячені основам образотворчого мистецтва. Навчаючи студентів, Михайло Яремків не припиняє самоосвіти, адже персональна художня творчість — це й самопізнання, й вислів тих неповторних, бо їх міради, шляхів, котрі торує творча людина в земному світі, дослухаючись до голосу світів небесних.

"Раптовий погляд" — так назвав митець свою першу персональну виставку, і оця раптовість відкриттів не полишає художника в усіх його творчих пошуках і відкриттях.

Михайло Яремків малює світ не таким, яким він є (для того існує фотографія), а таким, яким він прагне бути — добрим, світлим, радісним, сповненим музики, що бринить непомітно в гармонійному спокої людини й природи. Ніби крізь тонке мереживо калейдоскопа проявляються перед нами зв'язки між образами і поняттями. Адже мова любові з небагатьох складових утворює безмежний всесвіт.

Доступність того благословення, яке називається справжнім мистецтвом, вабить колекціонерів. Вже помічено — картини Михайла Яремківа, подаровані чи просто внесені в дім, сприяють щасливому шлюбу й успіхам. Тому розтікаються його твори по Європі, а не тільки між містами України, занесло їх стрімкою течією і за океан. А художник працює, дедалі більше ущільнюючи свій час і можливості. Тому люблять його і студенти, і глядачі. Адже його кредо — "Справжнє мистецтво подобається всім, а несправжнє — тільки автору".

• Ганна КОЗАЧЕНКО, член правління Українського фонду культури



ПОДОРОЖНІ НОТАТКИ

Із Харковом я познайомилася заочно давно. Моя подруга-харків'янка Олена, неодноразово приїжджаючи до Києва, залітала до мене — в захваті розповідала про рідне місто, заряджала своєю харківською енергетикою, мов батареяка "дюрасель", і зникала, вкотре запрошуючи приїхати в гості. Яюсь мої постійно "ніколи", "іншим разом", "зараз сесія" набридли й мені, тож, прийшовши на вокзал і вистоявши в роздратованій черзі, придбала квиток до экс-столиці України.

Оленка, зустрівши, відразу потягнула мене по різних "офіційних" місцях. Такими виявилися численні пам'ятники, скульптури й монументальні споруди. Я відкрила для себе прикметну рису слобожан — їхнє іронічне почуття гумору. Найкраще це видно з народних назв міських пам'ятників. Наприклад, зворушлива скульптура двох закоханих через худючість кінцівок юнака й дівчини іменується жертвами Освенцима; "Пролетарі всіх країн єднайтеся" на площі Конституції — це, виявляється, "Четверо несуть холодильник "Дніпро". А на п'єдесталі пам'ятника дідуся Леніна харків'яни, як у тій пісні, полюбують сидіти, звисивши ніжки додолу й називати один одного на імення. Ми приєднались до них і, потягуючи фрогурт із поліетиленового пакета, спостерігали за буденною метушнею.

Оленка з захопленням розповідала, що ми обов'язково зйдемо в "Шафу" — книгарню українських видавців. Бо на наше "Я шукаю Жадана" продавці книжкових крамниць уже вкотре заперечливо хитали головою, мовляв, такого немає.

І ось нарешті, кілька разів пробігши уздовж Сумської (центральної

У ПОШУКАХ ЖАДАНА, або ОДНИМ ДНЕМ ДО ХАРКОВА



ної вулиці Харкова), зупинилися біля зачинених дверей. Із-за хвіртки визирнула бабця.

— А що, "Шафа" сьогодні не працює? — безнадійно запитали в неї.

— Вона вже й не працюватиме... Оговтавшись, із гіркою іронією звернулася приятелька до мене:

— У Харкові було два місця, де "тусувалися" українськомовні — "Шафа" й "Остання барикада", тепер лишилася тільки "Барикада". Справді — остання...

Поверталися пригнічені. Ви-

йшли на харківський Майдан свободи, найбільший за розміром у Європі, і зупинилися перед нашою стертою від облизування, вибачте, цілування, іконою, Шевченком. Він суворочоло дивиться на російськомовних народжених. А на барельєфі по-мистецькому поєднано пролетарів, кріпаків, матросів, які розривають пута, а потім витесано "вільних", "свобідних" радянських людей без нації. В архітектурі читаю ознаки соціалістичного реалізму, чую гасла й відчуваю прес пропаганди. Харків — із претензією на мегапо-

лісність — не переймається традиціями. Українська в нашому дуєті сприймалася екзотично, з пошаною, але не більше. Якесь бабуся в метро жалкувала, що вона українка, а знає лише російську.

Харків, батьківщина романтиків, на сьогодні далекий від романтизму. Чим більше спілкувалася з харків'янами, тим більше дивувалася їхній кипучій енергії і практичним поглядам у реальність. Вони швидкі, дієві, непосидючі.

За легендою, 1654 року козаком Харком було засновано місто, де ховалися від гнобителів свободолюбиві й відусоблено займалися господарством. Для того, щоб укорінитися на диких землях, потрібна була неабияка зухвала сміливість, витримка, крутість, наполегливість. Від імперської Москви, яка нарешті прибрала до рук і Крим, почав пролягати шлях на півострів через Харків, що зумовило розвиток торгівлі. Звідси, певно, й зачалася ота харківська підприємницька риса. На мануфактурному виробництві використовувалася здебільшого вільнонаймана праця. А все це разом народило харківський тип — технічне відображення світу, раціоналізм, урівноваженість, терпимість до ближчого сусіда, і водночас — малоїдейність.

Того дня Жадана ми так і не знайшли.

Ірина ВІРТОСУ
Фото автора

ВИСТАВКА ВТРАЧЕНИХ НАДІЙ

ЗАПИСКИ РЕЗИДЕНТКИ

Відразу питання на засипку: коли український інтелектуал хоче відпочити від розумової напруги, що він робить? Голоси з віртуалу: напивається... їде на дачу... ходить на байдарках... плаває у ванні... в спортзалі качається... Дивно, але чомусь зовсім не було реплік про мистецький відпочинок у місті. Може, тому, що для інтелектуала в час засилля масової культури вибір на цій ниві небагатий, приваблюють якісь нетрадиційні форми відпочинку. Не знаю, як — хто, а я, наприклад, люблю відпочивати в зоопарку. Або їздити без мети в електричці на середні дистанції. Вочевидь, відчувається потреба чогось автентичного, безглузого, але емоційно поживного. Треба ж інколи робити незбагненні вчинки, після них повертаєшся до розумової роботи з неабияким ентузіазмом. Таким пустотливим вітром 14 червня занесло мене, гуманітарія, на відкриття XVII Міжнародної виставки-ярмарку "Агро-2005".

Що я розраховувала там побачити, спитаєте? Звичайно, щось на кшталт сучасного сорочинського ярмарку! Класичні гоголівські архетипи лоскотали мою уяву мальовничими сюрреалістичними картинками: городина, ковбаски, солони, горілочка, бджоли, свині, горщики, воли — все співає, частує, бекає, мекає або смажиться до пива. Замість хліба з сіллю чи їхнього, бодай, символічного заміника — відразу від входу "Експосентру" України грізно вишикувався парад сільськогосподарської техніки. Уявити приуроч із тим навороченим залізничним нашого колгоспника, тобто селянина, було майже неможливо. При вигляді тих закордонних машин-роботів він просто на смерть перелякався б, як колись піхотинці Першої світової, побачивши на полі битви перші танки ворога! Селян поруч і не було — тільки менеджери в дорогих костюмах із мобілками. А от Харківський тракторний представляли, мабуть, учениці хореографічного училища — довгоногі красуні з голими животами й у шортах, що більше нагадували бікіні. Голими сидницями на тракторі — це ще ті фантазії! Вперед, хлібороби! Зоремо наші лани, засіємо і хай зродить. Земле моя — метафізичний сентимент...

В алеях колишньої виставки досягнень стояли ятки з товарами, які зазвичай продаються на Андріївському узвозі, біля метро або на звичайному міському базарі: сувеніри, розсада, нехитрі найдки, пиво, постільна білизна... але до "автентики" було недалеко — відкриті павільйони з худобою, свинями та птаством майоріли за численними мангалами з шашликами, пивними палатками і пластмасовими столиками, що відкрили собою всю зелену площу газонів.



Фото О. Загорнюка

Кращого з селективних баранів вибирали на товном. Кращий із кращих стояв, затиснутий головою між колін голови комісії і час від часу мекав: народ копірсався у нього в задній частині тулуба. Не треба бути в синдромі Акакія Акакієвича, щоб зрозуміти, про що він мекав. Чомусь було так гірко дивитися на це бараняче приниження, що хотілося влаштувати помаранчеву революцію для тварин або розплакатися. Настрій почав стрімко псуватися.

Поруч веселі жіночки бігали між вольєрами з свинями в пошуках вигідного кадру. Потім фотографувалися на цифрову камеру на тлі (не тілі! — sic!) свиней, що злягалися. Свині рохкалі, жіночки — реготали.

Трохи далі, серед усього цього гамору наркотично дрімали в клітках різнокольорові кролики, жахалися від людей оспівані білі гуси, а звичайна сіра українська качка, вона так і називалася на етикетці, була живим анахронізмом. Подумалося, може, вона занесена до Червоної книги, бо давно зникла з прилавків магазинів?

Кліток було багато: траплялися навіть із сумними лисицями, поруч висіли шубки з їхнього ж хутра і, здавалося, лиси щось розуміли — очі мали примружені й злі...

Трохи розрадили мою душу гуманітарія страуси. Вони допитливо й без стереотипно приписуваного їм страху витягали через паркан свої довгі шиї, блимкали до людей блюдцями осмислених очей, грайливо цокали волохатими дзьо-

бами. Поруч була виставлена тара з їхніми величезними яйцями. І коли молода жіночка з дитиною на руках спитала в хазяїв, скільки коштують яйця, дебели молодики, підморгуючи, спитали — чиї? Бажання залишатися серед цього тваринництва зникло безповоротно.

Коли я поверталася додому, в моїй голові застукало словами Каменяря, ніби з іншого контексту: народ мій... мов паралітик той... на роздорожку...

У відкритих басейнах плавали риби, їх ловили на вудки... Риби були не голодні, тож на приманку не давалися. Хто кого дурив — залишилося українським питанням без відповіді.

Усі чекали на Президента. І, кажуть, він був. Ходив між рядами рідних бджолярів, вислуховував скарги і пропозиції. І що з'ясувалося! Виявляється, у традиційно бджолярській державі, де сам Президент — пасічник, раз у раз збираються закрити єдину в Україні кафедру бджолярства! Правильно — нащо українцям та наука, коли бджілки й так дояться!

Ой, не треба мені така виставка, такий аргокультурний відпочинок! Та, зрештою, у кожного — свій ярмарок, на своє око й хист. Може, не так усе й погано... Бач, яке в нас "просунуте" сільське господарство — презентаційні стелажі з комп'ютерами, скоро будуть корівники з кондиціонерами...

Наталія ШЕВЧЕНКО



Засновник:
Всеукраїнське товариство
"Просвіта"
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора,
відділ політики

Олександр СОЛОНЦЬ
279-49-47

Заступник головного редактора

з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Відділ мови

Олександра ТКАЧ
270-55-57

Відділ культури
Микола СКИБА
279-49-47

Відділ літератури
Марія КРИШТОПА
270-55-57

Відділ коректури

Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК
Оксана ПЕТРИЧЕНКО
278-63-69

Спеціальний кореспондент

Радміла КОРЖ
279-39-55

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

http://
slovo.prosvita.com.ua

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
"Преса України" у середу.
Зам. № 3301226

Загальний наклад — 42500

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за досто-
вірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою
право редагування та скорочен-
ня текстів.

При використанні наших
публікацій посилання на "Слово
Просвіти" обов'язкове.

Передплатна ціна, врахо-
вуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на півроку — 19,18 грн.